

Högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning – en uppföljning av tiden från och med den 1 juli 2018

CSN, Rapport 2019:6

Högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning

– en uppföljning av tiden från och med den 1 juli 2018

Centrala studiestödsnämnden (CSN) 2019

Producent CSN, Kunskap om studiestödet
851 82 Sundsvall
060-18 60 00

Kontaktperson Andreas Dahlkvist
060-14 63 73
andreas.dahlkvist@csn.se

Innehåll

Sammanfattning	5
1. Inledning.....	6
1.1. Uppdraget till CSN	6
1.2. Genomförande.....	6
1.3. Rapportens disposition	7
2. Bakgrund.....	8
2.1. Den högre bidragsnivån inom studiemedlen.....	8
2.2. Högre bidrag för kompletterande pedagogisk utbildning.....	8
2.3. CSN:s tidigare uppföljning	9
2.3.1. Viss ökning av antalet studerande med högre bidrag.....	9
2.3.2. Många läser KPU utan studiemedel	9
2.3.3. Måttlig rekryterande effekt	10
3. Registerundersökning - antal studerande och utbetalda belopp.....	11
3.1. Fler studerande med högre bidrag på kompletterande pedagogisk utbildning ...	11
3.2. Breddad satsning har förändrat studerandegruppen	15
3.3. Fortsatt hög andel som får avslag bland studerande på KPU.....	18
4. Enkät till studerande på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) .	20
4.1. Om enkätundersökningen.....	20
4.2. Studiemedlens betydelse för rekryteringen har ökat.....	21
4.3. Arbetsökande påverkas mest av studiemedlen.....	24
4.3.1. Hade de studerande börjat studera på KPU även utan studiemedel?	24
4.3.2. Vad betyder det högre bidraget?	27
4.4. Ökad kunskap om högre bidrag inte detsamma som fler rekryterade.....	30
5. Avslutande diskussion	32
5.1. Fler studerande på KPU får det högre bidraget	32
5.2. Breddad satsning har förändrat studerandegruppen	32
5.3. Högre andel uppger att det högre bidraget påverkat valet att gå en KPU.....	33
5.4. Det högre bidragets rekryterande effekt för KPU är fortsatt oklar	34
5.5. Den högre bidragsnivån kan ha flera syften.....	35
Referenser.....	37
Bilagor	38
Bilaga 1 – Bortfallsanalys	38
Bilaga 2 – Enkäten	42

Sammanfattning

Centrala studiestödsnämnden (CSN) ska enligt myndighetens regleringsbrev för 2019 följa upp satsningen på den högre bidragsnivån till studerande på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som leder till ämneslärarexamen. Uppföljningen ska särskilt fokusera på om det högre bidraget har haft en rekryterande effekt till dessa utbildningar. Den kan anses vara en fortsättning på den uppföljning som CSN under 2018 presenterade i rapporten *Högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning – en uppföljning av perioden 3 augusti 2015 – 30 juni 2018*. I denna uppföljning, som är en redovisning av uppdraget, fokuserar vi på tiden från och med den 1 juli 2018, samt på effekterna av den breddning av satsningen på KPU som trädde i kraft vid denna tidpunkt.

Från och med den 1 juli 2018 utvidgades satsningen på det högre bidraget för KPU från att gälla studier med inriktning mot matematik, naturorienterade ämnen och teknik till att omfatta samtliga ämnesinriktningar. Den tydligaste effekten av förändringen var att antalet som fick studiemedel med den högre bidragsnivån ökade markant. Mellan andra halvåret 2017 och andra halvåret 2018 nära nog tredubblades antalet studerande med det högre bidraget på KPU, från 300 till 900 personer. Det totala antalet studerande med studiemedel för KPU ökade också något. Den breddade satsningen innebar även att mer pengar betalades ut.

Den breddade satsningen medförde att den grupp studerande som får det högre bidraget för KPU förändrades. Andelen kvinnor av dem som får det högre bidraget för KPU ökade från 48 till 58 procent när fler kunde få det högre bidraget. I och med förändringen blev studerandegruppen dessutom yngre. Andelen som var 35 år eller äldre minskade med 9 procentenheter. Den breddade satsningen innebar också att de som får det högre bidraget blivit med lika de som tidigare fick generellt bidrag för utbildningen. Därmed är de även mer lika övriga blivande ämneslärare. Studerande på KPU är dock även fortsatt betydligt äldre än andra jämförbara studerande.

Det högre bidragets rekryterande effekt är svårbedömd. Att en relativt hög andel av dem som läser på KPU gör det utan studiemedel, och att den breddade satsningen offentliggjordes först efter att ansökningstiden för studier under höstterminen 2018 hade passerat, har inneburit svårigheter att avgöra hur det högre bidragets rekryterade effekt eventuellt har förändrats. Resultaten från den enkätundersökning som vi har genomfört tyder dock på att studiestödets betydelse för valet att börja läsa på KPU ökade i samband med förändringen. En högre andel uppger att de inte eller troligen inte skulle ha påbörjat studierna utan studiemedel. Även andelen som uppger att de inte skulle ha börjat studera på KPU eller att de skulle ha skjutit upp sina studier, om de inte hade fått det högre bidraget, har ökat. Det är framförallt tillkommande kvinnor som bidragit till att det högre bidraget upplevs som viktigare. Andelen av kvinnorna som uppger att de inte skulle ha börjat studera utan det högre bidraget ökade från 17 till 26 procent. En motsvarande förändring gick däremot inte att se bland männen.

1. Inledning

1.1. Uppdraget till CSN

Centrala studiestödsnämnden (CSN) ska enligt myndighetens regleringsbrev följa upp satsningen på den högre bidragsnivån till studerande på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) som leder till ämneslärarexamen. Uppföljningen ska särskilt fokusera på om det högre bidraget har haft en rekryterande effekt till dessa utbildningar. Uppdraget ska redovisas till regeringen (Utbildningsdepartementet) senaste den 31 maj 2019.¹ Denna rapport är en redovisning av detta uppdrag.

Uppdraget kan anses vara en fortsättning på den uppföljning² som CSN genomförde under 2018. Denna tidigare uppföljning avsåg perioden 3 augusti 2015–30 juni 2018, det vill säga tiden från det att möjligheten att få högre bidrag för vissa ämnesinriktningar inom KPU infördes³ till dess att satsningen breddades⁴ till att gälla samtliga ämnesinriktningar inom utbildningen. Mot bakgrund av detta fokuserar 2019 års uppföljning, vilken presenteras i den här rapporten, på tiden från och med den 1 juli 2018, samt på effekterna av den breddning av satsningen på KPU som trädde i kraft vid denna tidpunkt

En skillnad jämfört med den tidigare uppföljningen är att vi denna gång inte har gjort några jämförelser mellan KPU-studerande med och utan studiemedel. Fokus har istället legat på utvecklingen av antalet studerande på KPU som har studiemedel och på utbetalda belopp, samt på om den grupp studerande som får det högre bidraget för studier på KPU har förändrats genom den breddade satsningen. Även denna gång ligger dock särskilt fokus på i vilken mån det högre bidraget rekryterar till studier på KPU.

1.2. Genomförande

Uppdraget har genomförts i två delar:

- framtagning av statistik över antal studerande med studiemedel på KPU och utbetalda belopp, samt
- genomförande av en enkätundersökning riktad till studerande som påbörjat sina studier med studiemedel på KPU från och med den 1 juli 2018.

Statistiken över antalet studerande och utbetalda belopp har tagits fram för att komplettera de uppgifter som presenterades i 2018 års uppföljning⁵ av satsningen på den högre bidragsnivån för KPU-studerande. Materialet i denna del utgörs av registerdata som ursprungligen hämtats från CSN:s handläggningssystem. Statistiken har

¹ Regleringsbrev för budgetåret 2019 avseende Centrala studiestödsnämnden.

² CSN (2018a).

³ Förordning (2015:509) om ändring i studiestödsförordningen (2000:655).

⁴ Förordning (2018:526) om ändring i studiestödsförordningen (2000:655).

⁵ CSN (2018a).

tagits fram från uppgifter som finns tillgängliga i CSN:s datalager för uppföljning och statistik. Materialet avser främst studerande som har haft studiemedel för studier på KPU. Som ett komplement till dessa uppgifter har CSN inhämtat statistik från Statistiska centralbyrån (SCB) över samtliga registrerade studerande på KPU under den undersökta perioden.

Samtliga uppgifter i rapporten som avser första halvåret 2019 söktes ut i april samma år, det vill säga under pågående läsår. Det innebär att dessa inte är helt kompletta och därmed inte heller fullt ut jämförbara med motsvarande uppgifter för första halvåret tidigare år.

Enkätundersökningen genomfördes under perioden 18–26 mars 2019. Undersökningen riktades till samtliga studerande som påbörjat KPU med studiemedel under andra halvåret 2018 och första halvåret 2019, det vill säga efter att satsningen breddats till att gälla studerande på samtliga ämnesinriktningar inom KPU. Frågorna i undersökningen var till stora delar identiska med frågorna i den undersökning som genomfördes inom ramen för 2018 års uppföljning av det högre bidraget för KPU⁶. Undersökningen skickades ut till 688 personer. Frågorna besvarades av 496 personer, vilket innebär att 72 procent av dem som fick enkäten svarade.⁷

1.3. Rapportens disposition

I kapitel 2 ges en bakgrund till satsningen på den högre bidragsnivån för KPU och den breddning av målgruppen som genomfördes under 2018. Kapitlet innehåller även en sammanfattning av de viktigaste resultaten i den uppföljning av satsningen som CSN överlämnade till regeringen under hösten 2018.

Kapitel 3 består huvudsakligen av statistik över antalet studerande inom KPU och utbetalda belopp i form av studiemedel. Här görs även jämförelser mellan tiden före och efter att satsningen breddades till att omfatta samtliga studerande på KPU.

I kapitel 4 presenteras resultaten av den genomförda enkätundersökningen. Fokus i kapitlet ligger på huruvida det högre bidraget för KPU har haft en rekryterande effekt för dessa utbildningar.

I det avslutande kapitlet sammanfattas och diskuteras rapportens resultat i förhållande till uppdraget.

⁶ Se CSN (2018a), Bilaga.

⁷ För mer detaljer om enkätundersökningen, se Kapitel 4 samt Bilaga 1.

2. Bakgrund

2.1. Den högre bidragsnivån inom studiemedlen

Studiemedlen består av både bidrag och lån, vilket är ett uttryck för att kostnaderna för studier ska delas mellan samhället och den studerande. Hur stor andel av det totala beloppet som utgörs av bidrag beror på om den studerande får studiemedel med generellt bidrag eller med den högre bidragsnivån. Den högre bidragsnivån innebär att en högre andel av studiemedlen lämnas som bidrag även om totalbeloppet är det samma. Det högre bidraget är normalt reserverat för studerande som anses vara svåra att rekrytera till studier, till exempel studerande som saknar fullständiga gymnasiebetyg. Det högre bidraget ges, med undantag för vissa specifika ungdomsgrupper, endast till studerande som är 25 år eller äldre.⁸

Från och med den 1 januari 2019 lämnas studiemedel med ett totalbelopp av 2 669 kronor per vecka för heltidsstudier. För studerande med generellt bidrag är bidragsbeloppet 809 kronor per vecka, vilket motsvarar drygt 30 procent av totalbeloppet. För studerande med den högre bidragsnivån är veckobeloppet 1 790 kronor, vilket utgör 67 procent av totalbeloppet per vecka.

2.2. Högre bidrag för kompletterande pedagogisk utbildning

Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU) är en kortare påbyggnadsutbildning avsedd för den som vill bli lärare och redan har avklarade högskolepoäng i ett eller flera undervisningsämnen. KPU omfattar normalt ett och ett halvt läsårs heltidsstudier: verksamhetsförlagd utbildning om 30 högskolepoäng och en utbildningsvetenskaplig kärna om 60 högskolepoäng. Utbildningen ger ämneslärarbehörighet i ett eller flera ämnen.⁹

Sedan den 3 augusti 2015 har det varit möjligt för studerande inom KPU att få det högre bidraget. Satsningen riktades inledningsvis endast mot studerande på en KPU som hade ämnesinriktning mot matematik, naturorienterande ämnen eller teknik. Motivet bakom satsningen var en växande lärarbrist inom svensk skola, vilket ansågs vara särskilt tydlig inom de berörda ämnesområdena. Det fanns förhoppningar om att möjligheten att få det högre bidraget skulle bidra till att attrahera fler till lärarutbildningen.¹⁰

⁸ Se CSN (2019) för mer information om studiestödet och uppgifter om antalet studerande som har studiemedel med respektive bidragsnivå.

⁹ Utbildningen regleras i Förordning (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen.

¹⁰ Se Prop. 2014/15:1, utgiftsområde 15, s. 38 f. samt Förordning (2015:509) om ändring studiestödsförordningen.

Den 1 juli 2018 utökades målgruppen för satsningen, genom att den högre bidragsnivån kom att lämnas för studier på KPU oavsett ämnesinriktning.¹¹ Det innebär att samtliga studerande på KPU nu ges möjlighet att få det högre bidraget om de är 25 år eller äldre.¹² Regeringen motiverade beslutet med att KPU fyller en viktig funktion som komplement till den ordinarie lärutbildningen och med att det råder brist på lärare inom samtliga ämnen.¹³

2.3. CSN:s tidigare uppföljning

Under 2018 hade CSN i uppdrag¹⁴ att följa upp satsningen på den högre bidragsnivån för studerande inom KPU för tiden 3 augusti 2015–30 juni 2018, det vill säga innan satsningen breddades till att omfatta studerande inom samtliga ämnesinriktningar. Särskild fokus skulle läggas på om det högre bidraget bidragit till att rekrytera studerande till de berörda utbildningarna. Nedan redogörs i korthet för resultatet av denna uppföljning, vilket presenterades i rapporten *Högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning – en uppföljning av perioden 3 augusti 2015 – 30 juni 2018*¹⁵.

2.3.1. Viss ökning av antalet studerande med högre bidrag

CSN:s uppföljning visar att antalet studerande med högre bidrag för KPU ökade något från det att satsningen infördes till dess att den breddades. Mellan den 3 augusti 2015 och den 30 juni 2018 fick över 800 KPU-studerande studiemedel med det högre bidraget. Läsåret 2017/18 fick drygt 400 studerande det högre bidraget och utbetalningarna uppgick till ungefär 17 miljoner kronor.

Uppföljningen visar även att studerande med det högre bidraget var äldre jämfört med samtliga som fått studiemedel för KPU. De tog i lägre utsträckning studielån än de som inte hade det högre bidraget, vilket delvis förklaras av att de var äldre men även av att den högre bidragsnivån gjorde att många inte behövde låna. En högre andel av dem med högre bidrag som tog lån valde dock att även ta tilläggs lån utöver det ordinarie studielånet jämfört med samtliga studiemedelstagare på KPU. Även i detta fall kan åldern på de studerande antas ha varit en viktig faktor.

2.3.2. Många läser KPU utan studiemedel

Inom ramen för uppföljningen gjordes även en jämförelse mellan KPU-studerande som hade studiemedel med den högre bidragsnivån och studerande som hade studiemedel med generellt bidrag, respektive studerande som läste på KPU helt utan studiemedel. Utifrån denna jämförelse framgick att knappt hälften av de KPU-studerande läste utbildningen utan studiemedel. Dessutom konstaterades att de som läste KPU med högre bidrag på många sätt liknade de som läste KPU utan studiemedel. I

¹¹ Se Förordning (2018:526) om ändring i studiestödsförordningen.

¹² På grund av ett fel i CSN:s system för handläggning har även ett mindre antal studerande som varit under 25 år fått det högre bidraget för KPU. Felet åtgärdades i maj 2019.

¹³ Se ”Högre studiebidrag till KPU-studenter” (pressmeddelande från regeringen) <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/05/hogre-studiebidrag-till-kpu-studenter/> Hämtad (2019-02-21)

¹⁴ Se Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Centrala studiestödsnämnden.

¹⁵ Uppdraget avrapporterades i CSN (2018a).

jämförelse med dem som läste KPU med generellt bidrag var dessa båda grupper äldre och en högre andel var män. De hade i högre utsträckning varit förvärvsarbetande innan studierna påbörjades och det hade gått relativt lång tid sedan de studerande senast.

Att de som läste KPU med det högre bidraget på flera sätt liknade den grupp som gick utbildningen utan att få studiemedel tyder på att många i den sistnämnda gruppen inte var aktuella för studiemedel, till exempel på grund av inkomstgränsen eller regeln om längsta tid med studiemedel. För dem som av någon anledning inte kunde få studiemedel hade det ingen betydelse att studiemedelssystemet öppnades för studiemedel med den högre bidragsnivån på KPU. Dessa individer påbörjade visserligen utbildningen utan studiemedel, men det kan även ha funnits potentiella KPU-studerande i liknande situation som avstod från att påbörja utbildningen.

2.3.3. Måttlig rekryterande effekt

Inom ramen för CSN:s uppföljning genomfördes även en enkätundersökning riktad till samtliga studerande som påbörjat studier på en KPU under den undersökta tidsperioden. Resultatet från undersökningen tyder på att det högre bidragets rekryterande effekt var måttlig. Av de KPU-studerande som fick det högre bidraget uppgav 20 procent att de inte hade påbörjat utbildningen, hade skjutit upp studierna eller gjort något annat utan detta. Räknat i antal personer innebär det att ungefär 120 av de studerande som påbörjade en KPU-utbildning mellan 2015 och första halvåret 2018 kan antas ha rekryterats av det högre bidraget.

Resultatet från enkätundersökningen tydde dock på att den breddade satsningen kommer att innebära att fler kan rekryteras. CSN förutspådde att den breddade satsningen skulle innebära att de som får det högre bidraget kommer att vara yngre och att andelen som påbörjar KPU direkt efter en grundutbildning kommer att öka. Dessutom är det troligt att en högre andel kommer att välja att låna och att andelen kvinnor ökar. Samtliga dessa faktorer tycks gynna studiemedlens och sannolikt även det högre bidragets rekryterande effekt.

3. Registerundersökning - antal studerande och utbetalda belopp

3.1. Fler studerande med högre bidrag på kompletterande pedagogisk utbildning

Den 3 augusti 2015 blev det möjligt för studerande på vissa ämnesinriktningar att få det högre bidraget för KPU. Sedan dess har antalet studerande som får det högre bidraget för KPU ökat kontinuerligt. Antalet studiemedelstagare på KPU, både totalt och med det högre bidraget, har dock varit högre under andra halvåret respektive år än under det första, vilket beror på att många studerande påbörjar sin utbildning under hösten och att utbildningen normalt sträcker sig över tre terminer.

Från och med den 1 juli 2018 ändrades regelverket och samtliga studerande på KPU, oavsett ämnesinriktning, fick det högre bidraget. Regeländringen innebar därmed att antalet studerande som fick det högre bidraget för KPU ökade markant. Under andra halvåret 2018 fick 900 studerande det högre bidraget för KPU, vilket innebar att antalet studerande nära nog tredubblades jämfört med andra halvåret 2017. Jämfört med tidigare år ökade även det totala antalet som fick studiemedel för KPU. Att fler studerar på KPU med det högre bidraget kan ha bidragit till detta.

Tabell 3.1 Antal studerande med studiemedel för KPU, samtliga studerande och studerande med högre bidrag, fördelat efter kön och halvår

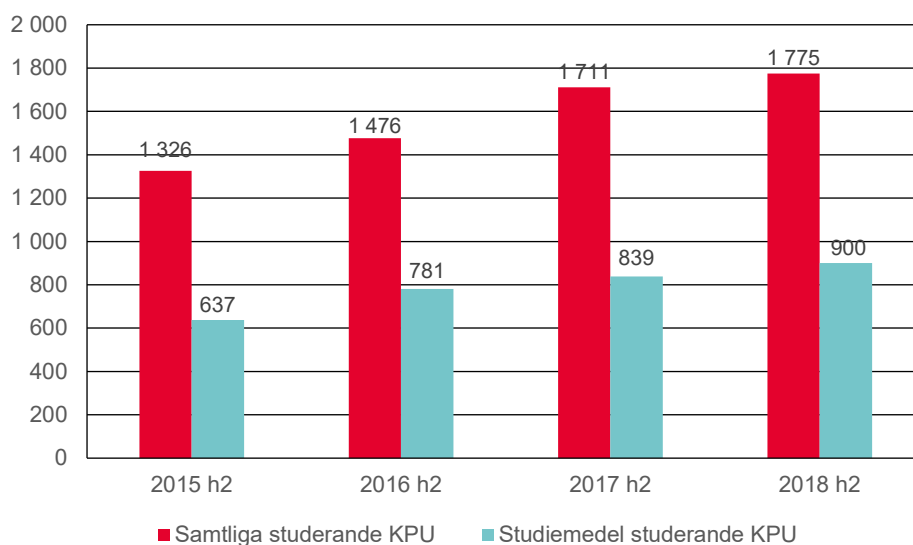
	Antal studerande med studiemedel	Varav med högre bidrag		
		Kvinnor	Män	Totalt
2015 h2	637	91	83	174
2016 h1	662	128	117	245
2016 h2	781	132	153	285
2017 h1	701	125	142	267
2017 h2	839	152	162	314
2018 h1	730	143	123	266
2018 h2	900	526	374	900
2019 h1 ¹	811	496	315	811

¹ Uppgifterna i tabellen togs fram i april 2019, vilket innebär att uppgiften för 2019 h1 inte är helt komplett.

Antalet kvinnor som fick det högre bidraget för studier på KPU ökade mer än antalet män. Det medförde att andelen kvinnor av dem som fick det högre bidraget blev högre än andelen män. Andelen kvinnor uppgick till 58 procent under hösten 2018.

Parallellt med ökningen av antalet studiemedelstagare på KPU har även det totala antalet studerande inom dessa utbildningar ökat. Andra halvåret 2018 fanns knappt 1 780 registrerade studerande på KPU, vilket innebar en ökning med 34 procent jämfört med andra halvåret 2015. Under samma tidsperiod har antalet studerande som får studiemedel på KPU ökat med 41 procent, från 640 till 900 personer.

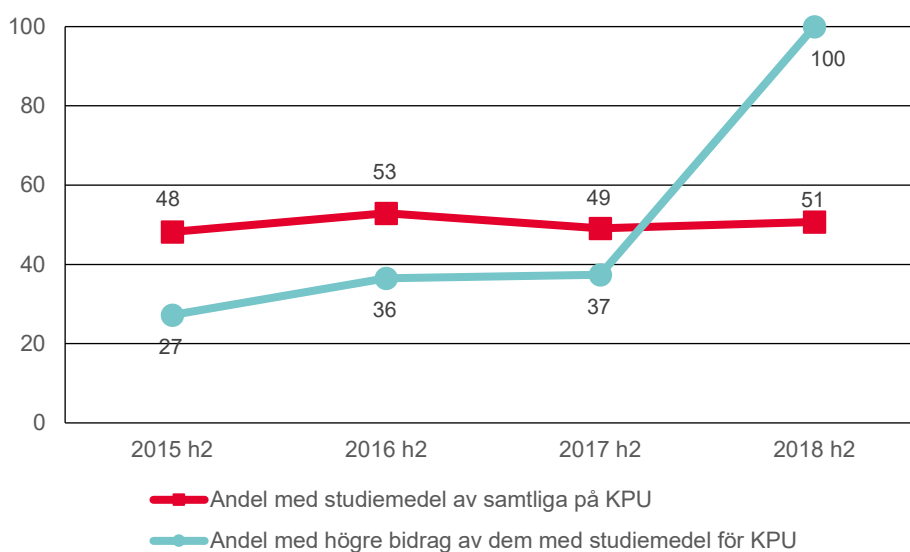
Diagram 3.1 Antal studerande på KPU under andra halvåret 2015 till och med andra halvåret 2018, fördelat efter samtliga studerande¹ och studerande med studiemedel

¹ Uppgifter om det totala antalet studerande som var registrerade på KPU har inhämtats från Statistiska centralbyrån (SCB).

Att antalet personer som har studiemedel för KPU har ökat i snabbare takt än det totala antalet studerande på dessa utbildningar innebär att andelen som har studiemedel för en KPU har ökat från 48 till 51 procent under perioden 2015–2018. Andelen studiemedelstagare i förhållande till samtliga studerande på KPU var dock som högst under andra halvåret 2016, då den uppgick till 53 procent.

Diagram 3.2 Andelen studiemedelstagare inom KPU, samt andelen med högre bidrag av dem med studiemedel för KPU, under andra halvåret 2015 till och med andra halvåret 2018, andelar i procent

Även andelen av studiemedelstagarna som har studiemedel med den högre bidragsnivån har ökat över tid. Av dem som hade studiemedel för studier på KPU fick 27 procent det högre bidraget under andra halvåret 2015. Motsvarande andel för andra halvåret 2017 var 37 procent. Från andra halvåret 2018 fick samtliga studerande med studiemedel på KPU det högre bidraget.

Att det totala antalet studerande som får det högre bidraget för KPU har ökat innebär även att antalet studerande som tar lån utöver det högre bidraget har blivit fler. Detsamma gäller antalet som får tilläggsbidrag. Mellan andra halvåret 2017 och andra halvåret 2018 ökade antalet studerande som fick det högre bidraget för KPU med knappt 600 personer. Antalet med högre bidrag som valde att nyttja grundlånet inom studiestödssystemet ökade med 400 personer under samma tidsperiod. Antalet som fick tilläggsbidrag ökade med 270 personer. För de studerande som fick det högre bidraget innebär det att andelen som tog lån ökade markant. Andra halvåret 2018 tog 58 procent av dem som fick det högre bidraget lån, motsvarande andel under andra halvåret 2017 var 49 procent.¹⁶

¹⁶ Se diagram 3.3 för en redovisning av andelen som fick tilläggsbidrag, respektive andelen som valde att utnyttja möjligheten att ta tilläggs lån.

Tabell 3.2 Antal studerande med studiemedel för KPU 2017–2019¹, fördelat efter typ av studiemedel och halvår

	Antal studerande med studiemedel	Varav med grundlån	Varav med tilläggsbidrag	Varav med tilläggslån
2017 h2 ²	839 (314)	492 (154)	378 (147)	91 (37)
2018 h1 ²	730 (266)	414 (119)	333 (126)	74 (24)
2018 h2 ³	900	523	394	90
2019 h1 ³	811	484	360	81

¹ Uppgifterna i tabellen togs fram i april 2019, vilket innebär att uppgiften för 2019 h1 inte är helt komplett.

² Antal som studerande med studiemedel på den högre bidragsnivån inom parentes.

³ Från och med 2018 h2 fick samtliga studerande på KPU studiemedel med den högre bidragsnivån.

Även det totala antalet studiemedelstagare på KPU har ökat, både sammantaget och när det gäller antalet som väljer att ta lån. Antalet studerande som tog lån ökade dock i lägre takt än antalet studerande som fick studiemedel totalt, vilket innebär att lånebenägenheten minskade något. Under andra halvåret 2018 uppgick andelen som tog lån till 58 procent. Motsvarande andel av samtliga studiemedelstagare på KPU under andra halvåret 2017 var 59 procent.¹⁷

I och med att i princip alla kan få det högre bidraget för studier på KPU har utbetalningarna ökat. För det högre bidraget ökade utbetalningarna från drygt 9 miljoner kronor andra halvåret 2017 till knappt 28 miljoner kronor andra halvåret 2018. Även de totala utbetalningarna för studiebidrag ökade när samtliga studiemedelstagare på KPU fick det högre bidraget.¹⁸

Tabell 3.3 Utbetalda belopp till studerande med studiemedel för KPU 2017–2019¹, fördelat efter typ av studiemedel och halvår, miljoner kronor

	Studiebidrag	Grundlån	Tilläggsbidrag	Tilläggslån
2017 h2 ²	15,7 (9,4)	12,3 (2,3)	1,5 (0,6)	1,3 (0,6)
2018 h1 ²	13,9 (7,9)	11,0 (1,9)	1,3 (0,5)	1,2 (0,4)
2018 h2 ³	27,7	7,9	1,6	1,5
2019 h1 ³	21,1	6,4	1,2	1,1

¹ Uppgifterna i tabellen togs fram i april 2019, vilket innebär att uppgiften för 2019 h1 inte är komplett.

² Utbetalda belopp för studerande med studiemedel på den högre bidragsnivån inom parentes.

³ Från och med 2018 h2 får samtliga studerande på KPU studiemedel med den högre bidragsnivån.

Samtidigt som de utbetalda beloppen i form av studiebidrag för studier på KPU ökade minskade utbetalningarna av grundlån, detta eftersom andelen av det totala studiemedelsbeloppet som utgörs av lån minskade i och med den breddade satsningen. Utbetalningar av tilläggsbidrag och tilläggslån för studier på KPU förändrades endast i mindre utsträckning i samband med regeländringen.

CSN har tidigare konstaterat att en förhållandevis låg andel av budgeten för satsningen på det högre bidraget för studerande på KPU faktiskt användes under de första åren.¹⁹

¹⁷ Se Diagram 3.4 för en redovisning av andelen som fick tilläggsbidrag, respektive andelen som valde att utnyttja möjligheten att ta tilläggslån.

¹⁸ En liten del av ökningen för utbetalt bidrag beror även på att studiebidraget höjdes den 1 juli 2018, samt på justeringar av prisbasbeloppet.

¹⁹ Se CSN (2018a).

Under perioden 2015–2017 utnyttjades mindre än 20 procent av anslaget. Eftersom anslaget inte höjdes för 2018, samtidigt som breddningen av satsningen gjorde att de utbetalda beloppen blev högre, ökade dock denna andel till 37 procent under 2018. Andelen utnyttjat belopp är dock inte ett tillförlitligt mått på hur lyckosam satsningen har varit. Det finns en stor osäkerhet när anslagsbelopp fastställs. Beräkningen av anslagsbeloppen görs ofta med utgångspunkten att alla studerande ska kunna få studiemedel. Det kan innebära att mer medel avsätts än som används.

Tabell 3.4 Utbetalda belopp jämfört med budget¹, högre bidraget för KPU, miljoner kronor, andelar i procent

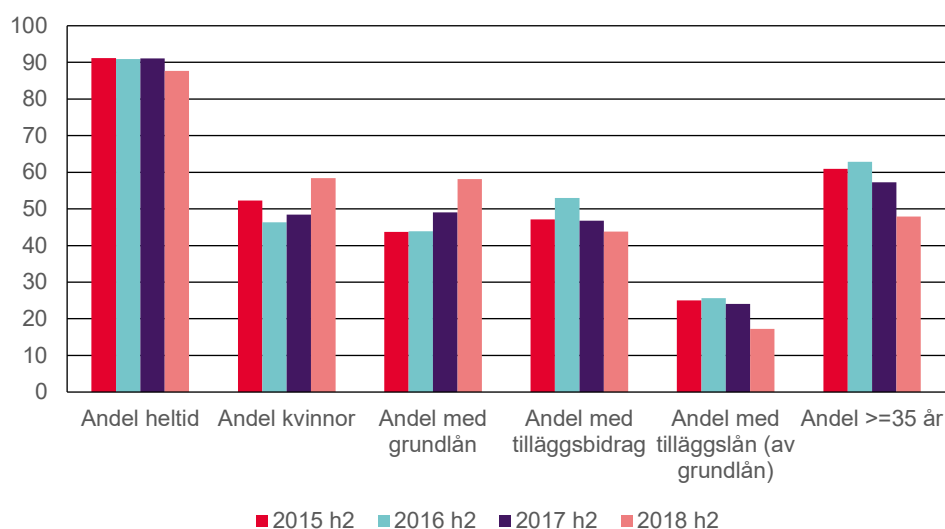
	Utbetalt	Anslag	Andel utnyttjat
2015 (delperiod)	5,0	47,7	10
2016	15,7	95,4	16
2017	17,2	95,4	18
2018	35,6	95,4	37

¹ Utgiftsområde 15, anslaget för studiemedel (1:2), anslagspost 2.7

3.2. Breddad satsning har förändrat studerandegruppen

Från och med 1 juli 2018 har fler fått möjlighet att studera på KPU med det högre bidraget. Det har även inneburit att de som får det högre bidraget för KPU har förändrats. I Diagram 3.3 visas hur studerandegruppen har förändrats över tid med avseende på ett antal olika variabler. I diagrammet redovisas utvecklingen för andra halvåret respektive år.

Diagram 3.3 Jämförelse av KPU-studerande med högre bidrag, andra halvåret 2015 till och med andra halvåret 2018, andelar i procent

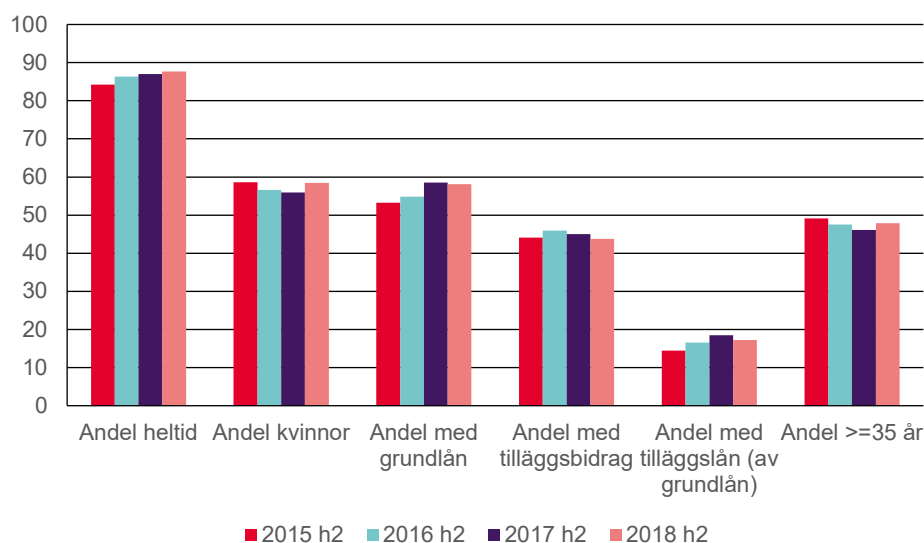

I och med att satsningen på det högre bidraget har vidgats till att omfatta i stort sett samtliga studerande med studiemedel för KPU har gruppen som får det högre bidraget förändrats. Jämfört med tiden före den 1 juli 2018 har andelen heltidsstuderande minskat och andelen kvinnor har ökat. Under andra halvåret 2017 var 48 procent av dem som läste på KPU med det högre bidraget kvinnor. Andra halvåret 2018 hade denna andel ökat till 58 procent.

Ytterligare en förändring är att en högre andel av dem som har det högre bidraget väljer att nyttja lånedelen av studiemedlen. Andelen låntagare ökade från 49 till 58 procent mellan andra halvåret 2017 och motsvarande period 2018. Samtidigt är det lägre andelar som får tilläggsbidrag och som väljer att ta tilläggs lån utöver grundlånet. I båda dessa fall kan förändringen troligtvis kopplas till att de som får det högre bidraget har blivit yngre efter att satsningen breddats. Andelen som var 35 år eller äldre minskade från 57 till 48 procent i samband att fler kunde få det högre bidraget.

Den breddade satsningen på den högre bidragsnivån för KPU innebar inte bara att fler studerande kunde få det högre bidraget. En jämförelse av samtliga studiemedelstagare på KPU över tid (se Diagram 3.4) tyder på att regeländringen i viss mån även påverkat vilka som har studiemedel för KPU.

Diagram 3.4 Jämförelse av KPU-studerande med studiemedel, andra halvåret 2015 till och med andra halvåret 2018, andelar i procent

Ökningen av andelen kvinnor bland KPU-studerande med det högre bidraget fick genomslag även bland studiemedelstagare inom dessa utbildningar överlag. Andelen kvinnor ökade från 56 procent andra halvåret 2017 till 58 procent motsvarande period 2018. Trots att andelen som är 35 år eller äldre minskade markant bland dem som fick det högre bidraget ökade motsvarande andel något bland samtliga studiemedelstagare på KPU, från 46 procent under hösten 2017 till 49 procent under hösten 2018. Låntagandet bland dem som studerande med studiemedel på KPU minskade något i samband med den breddade satsningen, både i form av andelen som tog grundlån och som andelen som dessutom valde att ta tilläggs lån. Även andelen som fick tilläggsbidrag minskade.

Utifrån den uppföljning som CSN genomförde under 2018 är dessa förändringar av studerandegruppen väntade. Tidigare fanns relativt tydliga skillnader mellan den grupp av studerande som hade det högre bidraget för KPU och övriga studiemedelstagare på dessa utbildningar. I och med den breddade satsningen har den grupp som får högre bidrag naturligt nog kommit att bli mer lik den grupp som tidigare hade generellt bidrag för studier inom KPU.²⁰ Värt att notera är dock att både andelen kvinnor, och andelen äldre studerande, ökade mellan andra halvåret 2017 och andra halvåret 2018 när andelarna beräknas i förhållande till samtliga studiemedelstagare på KPU.

Den breddade satsningen har även lett till att de som får det högre bidraget för KPU blivit mer lika studerande på ämneslärarutbildning generellt. Samtidigt skiljer sig KPU-studerande fortfarande från övriga blivande ämneslärare på flera punkter. I Tabell 3.5 görs en jämförelse av de studerande som får högre bidrag för KPU, vilka från och med andra halvåret 2018 är i stort sett samma sak som de studerande som får studiemedel för KPU, och samtliga studerande som får studiemedel för en ämneslärarutbildning.

Tabell 3.5 Jämförelse mellan KPU-studerande med högre bidrag för KPU och samtliga studiemedelstagare på ämneslärarutbildning, andra halvåret 2018, andelar i procent

	Studerande med högre bidrag för KPU ¹	Samtliga blivande ämneslärare med studiemedel
Andel heltid	88	96
Andel kvinnor	58	55
Andel med grundlån	58	80
Andel med tilläggsbidrag	43	11
Andel med tillägglån (av grundlån)	17	5
Andel >=35 år	48	6

¹ Sedan 1 juli 2018 har samtliga studerande som får studiemedel på KPU även det högre bidraget.

Andelen heltidsstuderande är lägre bland dem som får det högre bidraget för KPU än vad den är bland ämneslärare generellt. I och med den breddade satsningen har denna skillnad också blivit något större än tidigare. Den tydliga ökningen av andelen kvinnor av dem som får det högre bidraget för KPU har även inneburit att den kvinnliga dominansen är högre än vad den är bland blivande ämneslärare överlag. Så var inte fallet före 1 juli 2018²¹.

Det är fortsatt så att andelen som använder lånedelen av studiemedlen är betydligt lägre bland KPU-studerande än vad den är bland blivande ämneslärare. Andelen som får tilläggsbidrag och som väljer att ta tillägglån utöver grundlånet är dock betydligt högre bland KPU-studerande. Dessa skillnader kan troligtvis kopplas till att de KPU-studerande är betydligt äldre än de som studerar till ämneslärare. Trots att andelen som var 35 år eller äldre har minskat kraftigt bland dem som får studiemedel med den högre bidragsnivån ökade den sett till samtliga studiemedelstagare på KPU. Jämfört

²⁰ Se Tabell 7 i CSN (2018a), s.9.

²¹ Se CSN (2018a).

med övriga studerande på ämneslärarutbildningar är den dessutom fortsatt mycket hög, 48 procent jämfört med 6 procent

3.3. Fortsatt hög andel som får avslag bland studerande på KPU

Det har tidigare visat sig att KPU-studerande relativt ofta påverkas av vissa studiemedelsregler. Det handlar framförallt om begränsningen av hur lång tid man kan få studiemedel på eftergymnasial nivå (240-veckorsregeln) och inkomsttaket (fribe- loppet). I CSN:s uppföljning av tiden före den 1 juli 2018 framkom att studerande på KPU oftare får avslag på grund av 240-veckorsregeln och inkomsttaket jämfört med övriga högskolestuderande, men att de mer sällan fick avslag på grund av bristande studieresultat.²²

I Tabell 3.6 redovisas en jämförelse av förekomsten av olika avslagsorsaker för studerande på KPU, för studerande på ämneslärarutbildning generellt, samt för samtliga högskolestuderande under de två senaste läsåren, det vill säga både före och efter att satsningen breddades. När det gäller avslag på grund av inkomsttaket är dock statistiken inte komplett för läsåret 2018/19²³. Eftersom det inte finns skäl att tro att eftersläpning för KPU-studerande skiljer sig från den för övriga studerande går det dock att göra jämförelser mellan dessa grupper för respektive läsar.

De skillnader mellan KPU-studerande och övriga högskolestuderande när det gäller förekomsten av olika typer avslag som CSN tidigare redovisat²⁴ kvarstår även för läsåret 2018/19.

Andelen som får avslag på grund av veckobegränsningen (240-veckorsregeln) är högre för studerande på KPU även för innevarande läsar. Detta gäller både dem som fått helt avslag på sin ansökan och dem som fått avslag på en del av den studieperiod de har sökt för. Att det är en högre andel av dem som studerar på KPU som får avslag på grund av detta skäl är inte oväntat. En bidragande orsak är att många har läst långa utbildningar tidigare.

²² Se Tabell 8 i CSN (2018a), s. 10.

²³ Beslut om avslag kan även fattas efter läsårets slut. När det gäller inkomsttaket fattar CSN inledningsvis beslut utifrån den inkomst den studerande själv har uppgett. I efterhand görs sedan en kontroll mot Skatteverkets register.

²⁴ Se CSN (2018a).

Tabell 3.6 Andel som har fått avslagsbeslut på studiemedelsansökan, fördelat efter utvalda avslagsorsaker^{1,2}, läsåren 2017/18 och 2018/19³, andelar i procent

	2017/18			2018/19		
	Högskole- utbildning	Ämneslärar utbildning	KPU	Högskole- utbildning	Ämneslärar utbildning	KPU
240-veckorsreglen (helt avslag) ⁴	0,2	0,2	3,7	0,2	0,3	3,9
240-veckorsreglen (delvis avslag) ⁵	0,9	0,9	6,5	0,9	1,3	4,6
Inkomsttaket (fribeloppet)	0,5	0,2	2,3	0,3	0,1	0,7
Studieresultat	9,5	9,9	7,3	9,0	9,3	5,0

¹ Statistiken visar andelen personer som någon gång under perioden fått beslut om avslag på sin studiemedelsansökan med beslutsgrunder eller motivetexter som är hänförlig till någon av de angivna avslagsorsakerna, i förhållande till det totala antalet personer som fått beslut. Det kan dock även förekomma att vissa avslagsbeslut fattas som inte är statistiskt sökbara genom beslutsgrunder eller motivetexter. En person med avslag kan genom ändring/komplettering senare även ha fått ett bifallsbeslut.

² Statistiken fångar inte studerande som känner till reglerna och därför avstår från att ansöka om studiemedel.

³ Statistiken över avslagsbeslut förändras över tid, vilket innebär att läsåren 2017/18 och 2018/19 inte är fullt ut jämförbara. Uppgifterna i tabellen är framtagna i april 2019.

⁴ Avser helt avslag på ansökan, inkluderar ej studerande som fått delvis avslag, dvs bifall en del av den sökta perioden fram till dess veckogränsen nås.

⁵ Avser delvis avslag på ansökan, dvs. bifall en del av den sökta perioden fram till dess att veckogränsen nås.

På samma sätt som tidigare är även andelen som får avslag på grund av bristande studieresultat lägre bland KPU-studerande än bland övriga högskolestuderande. Detsamma gäller även vid en jämförelse med studerande på ämneslärarutbildningar överlag. En möjlig förklaring till dessa skillnader kan vara att många KPU-studerande har bedrivit sina tidigare studier längre tillbaka i tiden och därför inte nödvändigtvis prövas för bristande studieresultat. Det är även tänkbart att KPU-studerande är mer motiverade än andra studerande och därför klarar studierna bättre.

När det gäller betydelsen av inkomsttaket är skillnaderna inte lika tydliga, vilket främst förklaras av att statistiken inom detta område inte är komplett för innevarande läsår. Tendensen är dock densamma som tidigare, det vill säga att studerande på KPU oftare får avslag på grund av för hög inkomst, både jämfört med andra studerande inom högskola och universitet och jämfört studerande på ämneslärarutbildningar. Resultatet tyder på att många KPU-studerande arbetar i relativt stor omfattning i anslutning till studierna.

4. Enkät till studerande på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU)

4.1. Om enkätundersökningen

CSN skickade en enkät till 688 personer den 18 mars. Målet var att dessa personer ska ha påbörjat studier vid KPU antingen under hösten 2018 eller under våren 2019.²⁵ Undersökningen skickades med e-post till samtliga studerande som hade lämnat en e-postadress till CSN. Två påminnelser skickades ut, den 20 mars och den 22 mars. Enkäten stängdes för svar den 26 mars. Av dem som fick en enkät valde 496 personer att svara. Det ger en svarsfrekvens på 72 procent.

Undersökningen ska spegla det högre bidragets betydelse för de studerande som påbörjade sina studier efter den regeländring som ger alla studerande oavsett ämnesinriktning rätt till det högre bidraget. De som började sina studier tidigare redogjorde vi för i rapporten *Högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning – en uppföljning av perioden 3 augusti 2015 – 30 juni 2018*.²⁶

Av dem som fick enkäten svarade tre personer att de inte studerade eller hade studerat på KPU. Dessa utgick ur vår analys av enkätsvaren. Sedan svarade 66 personer att de påbörjade utbildningen tidigare än höstterminen 2018. Det går inte att på något enkelt sätt klassificera dessa studerande. Några hade börjat studera på KPU utan att ha studiemedel, några började studera på KPU under sommaren men före halvårsskiftet 2018. Eftersom dessa personer enbart besvarat de inledande frågorna i enkäten utgår även de ur analysen. Det innebär att 427 respondenter återstår, vars svar är möjliga att analysera.

Av de 427 analyserbara svaren var det dock 74 personer som svarade att de inte hade fått högre bidrag.²⁷ En genomgång av ärenden visar att de som svarade att de inte hade fått högre bidrag, trots svaren ändå hade fått detta. Det går bara att spekulera i skälen till att de svarat att de inte hade fått det högre bidraget. Tänkbara orsaker kan vara att de studerat på deltid, haft inkomstreducering eller helt enkelt inte förstått att de hade fått högre bidrag. Dessa individer besvarade inte heller följdfrågan om vilka konsekvenser det hade fått om de inte hade erhållit högre bidrag. Av detta skäl och av skälet att det är bra om respondenterna både fått det högre bidraget och känt till att de fått det, har vi valt att utesluta dessa studerande ur analysen av svaren. Kvarstår gör då 353 enkätsvar som kan analyseras, vilket motsvarar 51 procent av populationen. En

²⁵ Utsökningen av individerna gjordes så att alla studerande som hade studiemedel för KPU under hösten 2018 och våren 2019 togs ut, om de inte hade fått studiemedel för KPU under de föregående terminerna.

²⁶ CSN (2018a).

²⁷ De svarade ”nej” på frågan ”Har du fått studiemedel med den högre bidragsnivån (dvs. med ett bidragsbelopp för heltidsstuderande på över 7 000 kronor per månad) för dina studier på KPU?”

bortfallsanalys har gjorts, denna redovisas i Bilaga 1 till denna rapport. Enkäten återfinns i Bilaga 2.

4.2. Studiemedlens betydelse för rekryteringen har ökat

Sedan den 3 augusti 2015 har det varit möjligt för studerande inom KPU att få det högre bidraget. Satsningen riktades inledningsvis endast till studerande på en KPU som hade ämnesinriktning mot matematik, naturorienterande ämnen (NO) eller teknik.²⁸ Den 1 juli 2018 utökades målgruppen för satsningen, genom att den högre bidragsnivån kom att lämnas för studier på KPU oavsett ämnesinriktning.²⁹

För att bedöma om förändringen den 1 juli 2018 givit någon effekt jämför vi i detta avsnitt resultaten från den enkätundersökning som gjordes hösten 2018 och som riktade sig till samtliga som studerat på KPU med studiemedel mellan hösten 2015 och våren 2018, och vår nya enkät riktad till dem som börjat studera hösten 2018 eller våren 2019.

Svaren på frågan ”Om du inte hade kunnat få studiemedel (enbart studiebidrag eller både studiebidrag och studielån) för dina studier på KPU, hade du ändå börjat?” guidar oss när det gäller att försöka avgöra hur hög andel av olika studerandegrupper som hade eller inte hade börjat studera om de inte hade fått studiemedel. De som svarar ”nej” eller ”nej, troligen inte” anses rekryterade av studiemedlen. Frågan är förvisso hypotetisk då det inte går att veta om de studerande hade gjort som de säger, men är samtidigt sannolikt det minst dåliga sättet att avgöra studiemedlens rekryterande verkan.

Studiemedlens allmänna rekryterande effekt för studerande på KPU har enligt enkätresultaten ökat med 5 procentenheter, från 51 till 56 procentenheter. För dem som hade det högre bidraget till och med vårterminen 2018 var andelen rekryterade 53 procent, vilket således är 3 procentenheter lägre än situationen från och med hösten 2018.³⁰ Andelen har ökat lika mycket för både kvinnor och män. Det innebär att fler KPU-studerande börjar studera för att de kan få studiemedel.

Hur många fler som sedan den 1 juli 2018 börjar studera tack vare förändringen av studiemedelsregelverket är inte möjligt att säga. Många studerande på KPU kan inte få studiemedel, oftast på grund av reglerna om hur länge studiemedel kan beviljas, men ibland även som en följd av reglerna för inkomstprövning eller ålder. Många har sannolikt inte heller behov av att få studiemedel för att klara sin försörjning.

Om vi, som ett räkneexempel, antar att cirka 300 personer påbörjar studier på KPU med studiemedel varje termin³¹ kan dock antalet studiemedelsrekryterade, som inte hade börjat studera om de inte hade fått studiemedel, grovt uppskattas till cirka 160–

²⁸ Se Prop. 2014/15:1, utgiftsområde 15, s. 38 f. samt Förordning (2015:509) om ändring studiestödsförordningen.

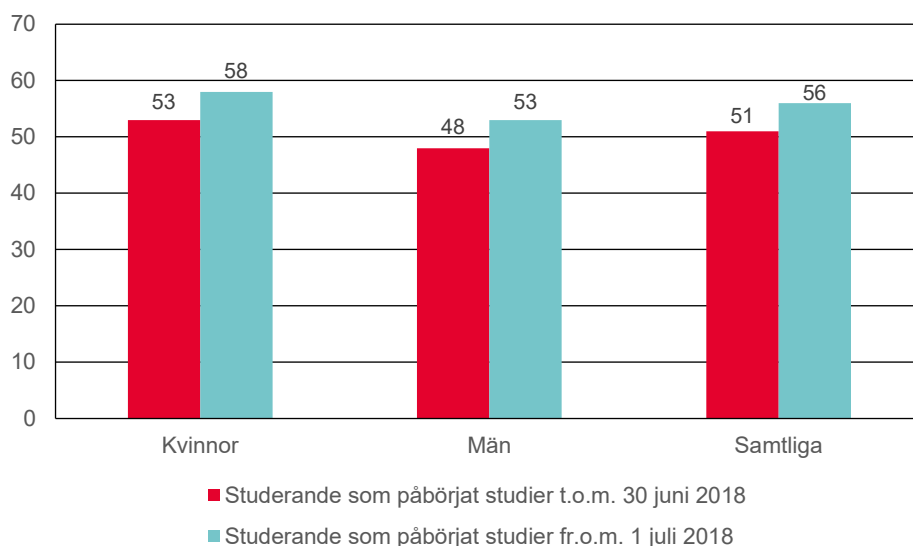
²⁹ Förordning (2018:526) om ändring i studiestödsförordningen.

³⁰ Förändringen är inte statistiskt säkerställd.

³¹ Ungefärligt antagande beräknat med utgångspunkt i en tredjedel av 900 studerande (ungefär 900 studerar med studiemedel varje termin och utbildningen är normalt tre terminer lång).

170 personer³². Det är en ökning med cirka 15 personer per termin³³ jämfört med situationen före den 1 juli 2018, om vi bortser från att antalet studerande med studiemedel har ökat.

Diagram 4.1 Svar på frågan: Om du inte hade kunnat få studiemedel (enbart studiebidrag eller både studiebidrag och studielån) för dina studier på KPU, hade du ändå börjat? Andel som svarat "nej" eller "nej, troligen inte"

Sedan är frågan hur många av dem som får det högre bidraget som tack vare att de kan få det börjar studera, jämfört med om de hade fått det lägre, generella bidraget.

I enkäten ställde vi frågan ”Om du inte hade kunnat få den högre bidragsnivån inom studiemedlen för dina studier på KPU, vilka konsekvenser hade det fått?”. De som svarat att de inte hade påbörjat utbildningen, hade skjutit upp den eller hade gjort något annat, ses som om de påverkats av det högre bidraget. Det högre bidraget gjorde i dessa fall att de studerande påbörjade studierna eller avstod från att skjuta på dem.

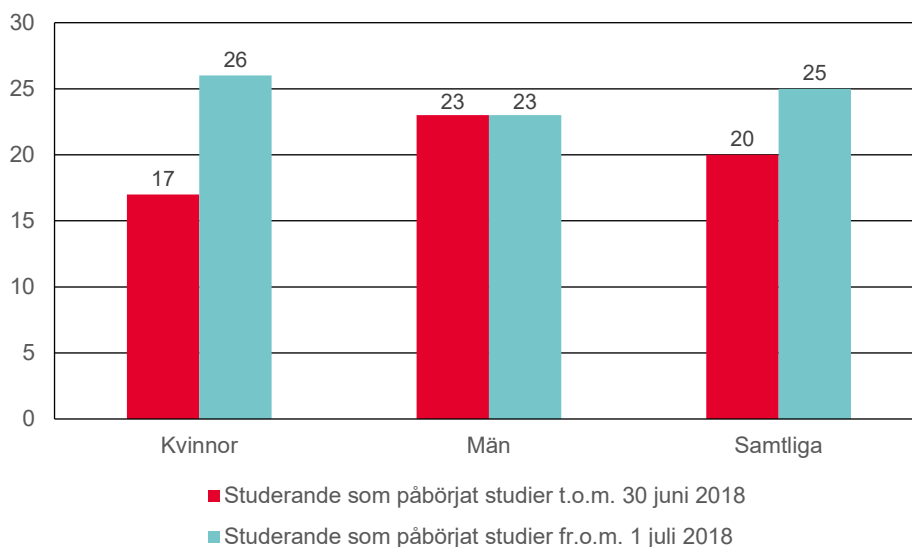
Från och med den 1 juli 2018 kan alltså alla studerande på KPU få högre bidrag. Dessförinnan var bidraget begränsat till studerande som läste matematik, teknik eller NO-ämnen. Efter den 30 juni är det sammanlagt 25 procent som svarar att de inte hade påbörjat studierna eller hade skjutit upp dem, utan det högre bidraget. Av dem som började studera tidigare än den 1 juli var det sammanlagt 20 procent av dem som fick högre bidrag som svarade att de inte hade påbörjat studierna eller att de hade skjutit upp dem.³⁴

³² 300 multiplicerat med 0,56 (56 procent hade inte börjat studera utan studiemedel)=168.

³³ 300 multiplicerat med 0,51 (51 procent hade inte börjat studera utan studiemedel)=153.

³⁴ Förändringen är inte statistiskt säkerställd.

Diagram 4.2 Svar på frågan: Om du inte hade kunnat få den högre bidragsnivån inom studiemedlet, vilka konsekvenser hade det fått? Andel som svarat "jag hade inte påbörjat min utbildning, "jag hade skjutit upp mina studier" eller "jag hade gjort något annat"

Fram till och med våren 2018 var andelen män som fick det högre bidraget större än andelen män bland samtliga studerande. En hög andel av de män som studerade på KPU fick högre bidrag. Det berodde på att det högre bidraget enbart lämnades till studerande inom matematik, teknik och NO, det vill säga vid ämnen som dominerades av manliga studerande. Regeländringen den 1 juli 2018 har alltså inneburit att många av de tillkommande personerna som får det högre bidraget är kvinnor.

Andelen av männen som svarar att det högre bidraget har påverkat deras val att studera är oförändrat 23 procent. Andelen kvinnor som anger att de har påbörjat studier vid KPU med anledning av det högre bidraget har dock ökat, från 17 till 26 procent. Det har alltså tillkommit en grupp kvinnor som får högre bidrag och som uppger att de inte hade kunnat tänka sig att studera utan detta.

Vid ett antagande att 300 personer påbörjar studier med studiemedel vid KPU varje termin³⁵ innebär resultatet att 75 personer inte hade gjort det utan det högre bidraget³⁶. Vid antagandet att ungefär 40 procent av de studerande fick högre bidrag före den 1 juli hade tidigare ungefär 25 personer inte börjat studera utan detta³⁷. Antalet som rekryteras av det högre bidraget har under dessa antaganden grovt räknat ökat med cirka 50 personer per termin.

³⁵ Ungefärligt antagande beräknat med utgångspunkt i en tredjedel av 900 studerande (900 studerar med studiemedel varje termin och utbildningen är normalt tre terminer lång).

³⁶ 300 multiplicerat med 0,25 (25 procent hade inte börjat studera eller hade skjutit upp studierna om de inte hade fått högre bidrag)=75.

³⁷ 300 multiplicerat med 0,4 (40 procent av dem med studiemedel fick högre bidrag), multiplicerat med 0,2 (20 procent hade inte börjat studera eller hade skjutit upp studierna om de inte hade fått högre bidrag)=24.

Förutom att fler börjar studera vid KPU tack vare det högre bidraget kan det tänkas att studietakten bland de studerande har ökat eftersom färre behöver arbeta lika mycket när de får det högre bidraget.³⁸

Trots att många påverkas av både möjligheten att få studiemedel och det högre bidraget tycks det av frivaren i undersökningen att döma, vara lärarlegitimationen och utsikterna att få ett fast arbete som lärare som är viktiga drivkrafter till att många studerar på KPU.

4.3. Arbetsökande påverkas mest av studiemedlen

4.3.1. Hade de studerande börjat studera på KPU även utan studiemedel?

Tidigare undersökningar har bland annat visat att kvinnor, äldre och låntagare oftare än andra skulle ha avstått från att studera om de inte hade kunnat få studiemedel.³⁹ Stämmer det även för studerande på KPU? Och vad kan de studerandes bakgrund betyda i övrigt?

Av samtliga KPU-studerande svarar 56 procent att de inte eller troligen inte skulle ha börjat studera om de inte hade kunnat få studiemedel. Dessa anses alltså rekryterade av studiemedlen. Motsvarande andel bland samtliga studerande är 48 procent.⁴⁰ Det är därmed fler av dem på KPU som är beroende av studiestöd för att kunna bedriva sina studier, jämfört med samtliga studerande. Detta beror delvis på att studerandegruppen är äldre än genomsnittligt.

Som framgår av Tabell 4.1 så stämmer de vanliga mönstren för studiemedlens rekryterande effekter även när det gäller studerande på KPU. Kvinnor är mer beroende av studiemedlen för att börja studera och detsamma gäller för lite äldre studerande, låntagare och studerande som får tilläggsbidrag.

³⁸ SOU 2018:73.

³⁹ Se t.ex. CSN (2018b).

⁴⁰ CSN (2018b).

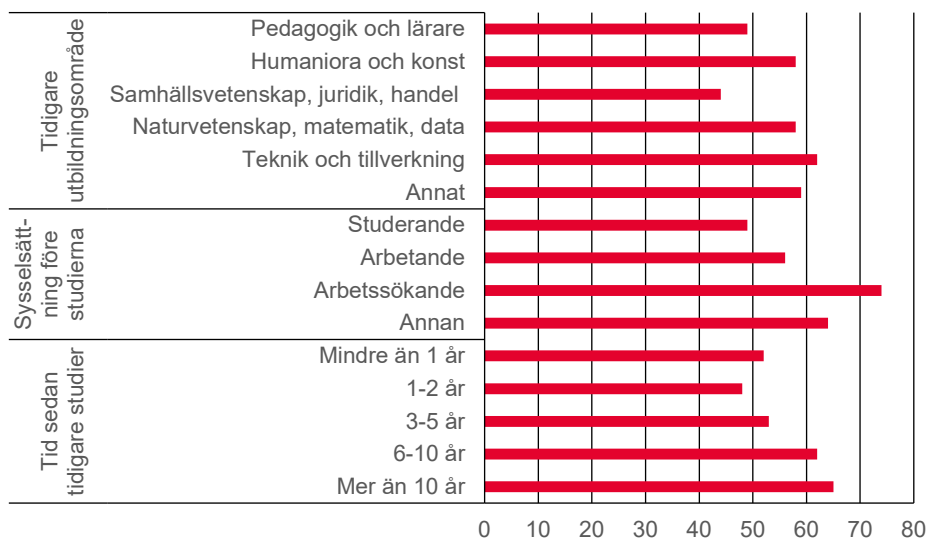
Tabell 4.1 Svar på frågan: Om du inte hade kunnat få studiemedel (enbart studiebidrag eller både studiebidrag och studielån) för dina studier på KPU, hade du ändå börjat? Andel som svarat ”nej” eller ”nej, troligen inte”

	Studerandegrupp	Andel rekryterade ¹
Kön	Kvinnor	58 %
	Män	53 %
Ålder	-24 år	46 %
	25-29 år	45 %
	30-34 år	53 %
	35-39 år	69 %
	40-44 år	53 %
	45-49 år	64 %
	50 år-	65 %
Takt	Heltid	54 %
	Deltid	56 %
Lån	Lån	63 %
	Inte lån	45 %
Tilläggsbidrag	Tilläggsbidrag	62 %
	Inte tilläggsbidrag	51 %
Samtliga		56 %

¹ Med rekryterad” avses här de som svarat ”nej” eller ”nej, troligen inte” på frågan.

Sett till de studerandes tidigare utbildningsområde så tycks de som tidigare studerade inom teknik- och tillverkningsområdet mest rekryterade av studiemedlen och de som studerade samhällsvetenskapliga ämnen minst rekryterade. De som var arbetslösa när de påbörjade sina studier är mest rekryterade och detsamma gäller för dem som studerade för mer än tio år sedan. De som studerat för länge sedan sammanfaller till stor del med KPU-studerande som är lite äldre.

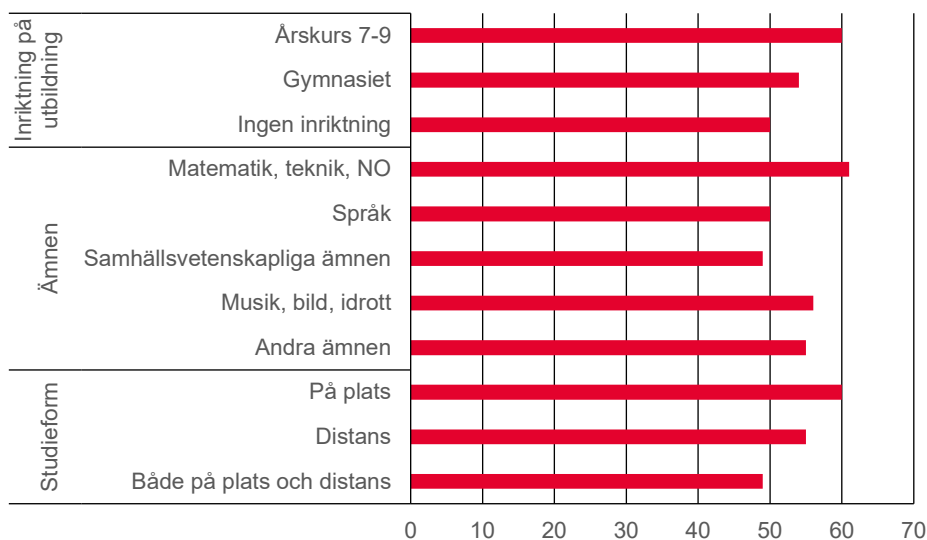
Diagram 4.3 Svar på frågan: Om du inte hade kunnat få studiemedel (enbart studiebidrag eller både studiebidrag och studielån) för dina studier på KPU, hade du ändå börjat? Andel som svarat "nej" eller "nej, troligen inte"¹

¹ Personer som tidigare studerat inom lant- och skogsbruk samt djursjukvård, hälso- och sjukvård samt social omsorg och inom tjänsteområdet var för få för att svaren ska redovisas separat.

Sett till KPU-studierna är det de som studerar med inriktning årskurs 7–9 som tycks ha störst behov av studiemedel. Av dem svarade 60 procent av att de inte, eller troligen inte, hade börjat studera utan studiemedel. De som studerar matematik, teknik och NO-ämnen är mer rekryterade än de som studerar andra ämnen. Dessa studerande är lite oftare lite äldre än de som studerar andra ämnen, till exempel språk. Vidare är de som studerar på plats på skolan är mer rekryterade av studiemedlen än distansstuderande.

Diagram 4.4 Svar på frågan: Om du inte hade kunnat få studiemedel (enbart studiebidrag eller både studiebidrag och studielån) för dina studier på KPU, hade du ändå börjat? Andel som svarat "nej" eller "nej, troligen inte"

4.3.2. Vad betyder det högre bidraget?

Det är alltså 56 procent av de studerande som svarar att de inte eller troligen inte hade börjat studera om de inte hade fått studiemedel. Men när det gäller KPU är ju även frågan om satsningen på ett högre bidrag givit utdelning eller inte.

Av de svarande anger sammanlagt 25 procent att de inte hade påbörjat studierna, att de hade skjutit upp dem eller gjort något annat om de inte hade fått det högre bidraget.⁴¹ Det är en högre andel jämfört med motsvarande enkätundersökning riktad till alla som hade studerat med det högre bidraget på KPU fram till och med våren 2018. Av dessa svarade 20 procent att det högre bidraget hade gjort att de påbörjade studierna.

Fördelat på de olika svarsalternativen är det 14 procent som anger att de inte skulle ha påbörjat sin utbildning, 10 procent anger att de hade skjutit på den och 4 procent att de hade valt att göra något annat.

Tabell 4.2 Svar på frågan: Om du inte hade kunnat få den högre bidragsnivån inom studiemedlet, vilka konsekvenser hade det fått?

	Andel ¹
Jag hade inte påbörjat min utbildning	14 %
Jag hade påbörjat utbildningen med studiemedel med den lägre bidragsnivån	36 %
Jag hade varit tvungen att ta studielån eller att låna mer för att kunna studera	33 %
Jag hade varit tvungen att arbeta mer för att kunna studera	42 %
Jag hade skjutit upp mina studier	10 %
Jag hade gjort något annat	4 %

¹ Flera svarsalternativ kunde väljas vilket gör att summan av procentandelarna blir mer än 100.

Det är alltså vanligare att de studerande säger att de hade börjat studera även om de inte hade fått det högre bidraget, vilket gäller för 75 procent av de studerande. Av dessa anger 33 procent att de hade varit tvungna att ta lån eller att låna mer och 42 procent svarar att de då hade blivit tvungna att arbeta mer. Eftersom arbete parallellt med studierna kan ha negativa konsekvenser för antalet kurser de studerande klarar, hade genomströmningen på KPU därför kunnat påverkas negativt.⁴² Det högre bidraget kan därmed tänkas ha positiva effekter utöver att rekrytera till studier. Följande kommentar lämnades som ett frisvar i enkätundersökningen.

Det har varit mig till stor hjälp att fokusera på mina studier istället för att behöva tänka på att jobba hela tiden. Jag läser distans och det är ganska mastigt att sätta sig in i heltidsstudier på egen hand. Så supertack för bra bidrag!

Även det högre bidraget betyder olika mycket för olika studerandegrupper. Det högre bidraget betyder mer för kvinnor än för män och mer för äldre studerande än för yngre. Heltidsstuderande är också mer beroende av det högre bidraget än de som studerar på deltid, liksom det är viktigare för dem som får tilläggsbidrag än för dem som inte får det. Något förvånande tycks bidraget dock inte spela någon roll för låntagare jämfört med studerande som inte tar något lån.

⁴¹ 25 procent av respondenterna hade alltså valt ett eller flera av dessa svarsalternativ.

⁴² SOU 2018:73.

Tabell 4.3 Svar på frågan: Om du inte hade kunnat få den högre bidragsnivån inom studiemedlet, vilka konsekvenser hade det fått? Andel som svarat "jag hade inte påbörjat min utbildning, "jag hade skjutit upp mina studier" eller "jag hade gjort något annat"

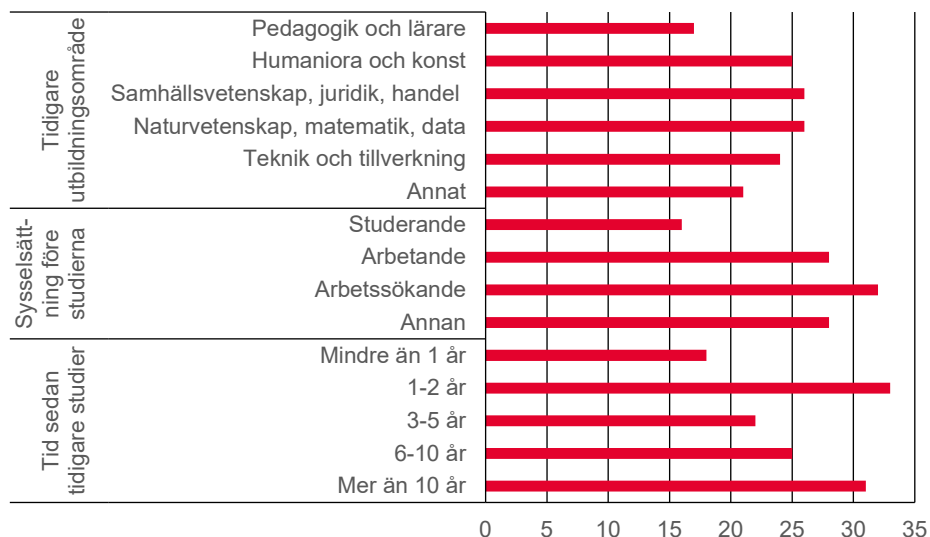
	Studerandegrupp	Andel som inte skulle ha studerat, hade skjutit upp studierna eller gjort något annat om de inte hade fått högre bidrag
Kön	Kvinnor	26 %
	Män	23 %
Ålder	-24 år	15 %
	25-29 år	19 %
	30-34 år	22 %
	35-39 år	36 %
	40-44 år	18 %
	45-49 år	26 %
	50 år-	32 %
Takt	Heltid	26 %
	Deltid	14 %
Lån	Lån	24 %
	Inte lån	26 %
Tilläggsbidrag	Tilläggsbidrag	30 %
	Inte tilläggsbidrag	20 %
Samtliga		25 %

Att bland annat äldre studerande och studerande med barn lägger större vikt vid att få det högre bidraget är naturligt mot bakgrund av den utgiftsbild som dessa studerandegrupper kan möta, med högre kostnader för bland annat barn, bil och boende.

När det gäller tidigare studier och sysselsättningen innan studierna påbörjades var det en lägre andel av dem som studerade på en annan lärarutbildning⁴³ som svarade att det högre bidraget påverkade deras val, jämfört med övriga inriktningar. Detsamma gäller dem som redan är studerande när de påbörjar KPU. Arbetssökande är den studerandegrupp som anger att det högre bidraget har jämförelsevis störst betydelse för valet att studera på KPU.

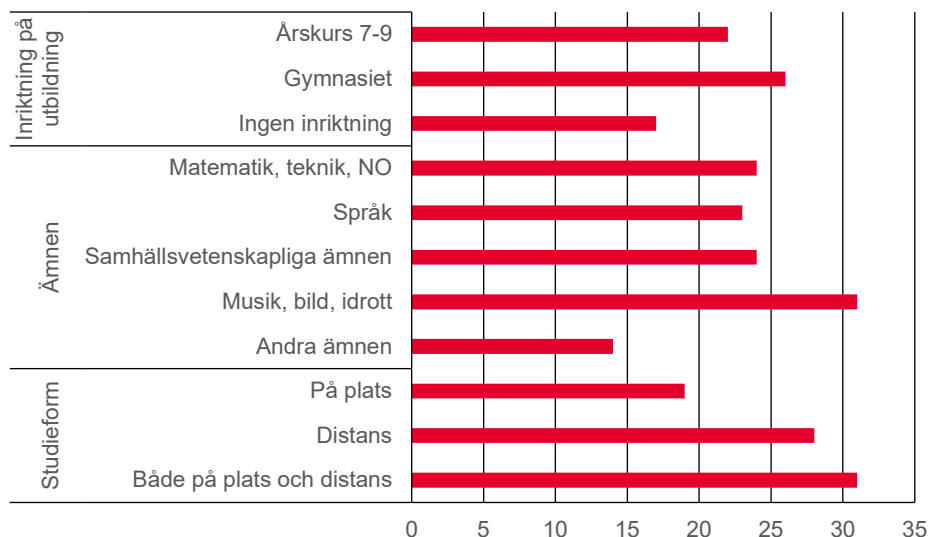
⁴³ Studerande som sannolikt övervägande studerat på lärarprogrammet. Dessa är totalt 35 personer som ofta var kvinnor, många är förhållandevis unga och har studerat för inte så länge sedan.

Diagram 4.5 Svar på frågan: Om du inte hade kunnat få den högre bidragsnivån inom studiemedlet, vilka konsekvenser hade det fått? Andel som svarat "jag hade inte påbörjat min utbildning, "jag hade skjutit upp mina studier" eller "jag hade gjort något annat"

Den KPU-utbildning de studerande läser kan eventuellt också ha betydelse för andelen av de studerande som påverkats av det högre bidraget i sitt val att studera. De som studerar till gymnasielärare anger relativt sett oftast att det högre bidraget hade betydelse för deras val att börja vid KPU. Detsamma gäller för de som studerar musik, bild eller idrott och hälsa. En högre andel av dem som studerar dessa ämnen anger att det högre bidraget haft betydelse för valet, jämfört med studerande inom övriga ämnesområden. Något förvånande anger de som studerar både på plats och på distans att det högre bidraget haft störst betydelse och de som studerar på plats ger det högre bidraget minst betydelse. De som studerar renodlat på distans är genomsnittligt något äldre än andra studerande. Eventuellt kan ålderssammansättningen i någon mån påverka resultatet.

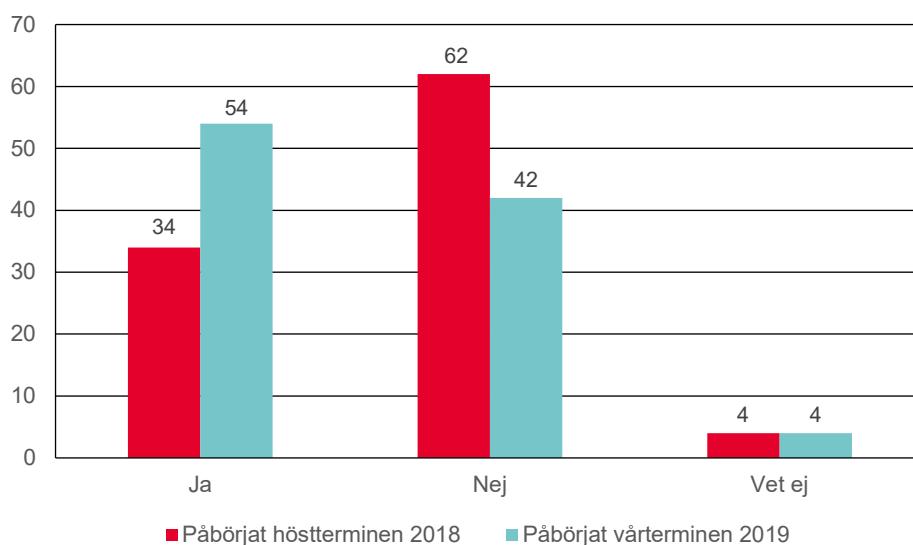
Diagram 4.6 Svar på frågan: Om du inte hade kunnat få den högre bidragsnivån inom studiemedlet, vilka konsekvenser hade det fått? Andel som svarat "jag hade inte påbörjat min utbildning, "jag hade skjutit upp mina studier" eller "jag hade gjort något annat"

4.4. Ökad kunskap om högre bidrag inte detsamma som fler rekryterade

Beslutet att ge alla studerande studiemedel med det högre bidraget fattades när ansökningstiden för studier till höstterminen 2018 redan hade gått ut. Med vetskap om att så var fallet bör det därmed bara ha varit de som studerade matematiska, tekniska och naturvetenskapliga ämnen (cirka 40 procent av de studerande) som vid ansökningstillfället kände till att de skulle få studiemedel med den högre bidragsnivån. Vissa högskolor kan förvisso ha antagit personer som ansökte om plats senare än ordinarie ansökningstid, men om vi bortser från sådana antagningar bör det alltså, med undantag för dem som skulle läsa matematik, teknik och NO, ha varit svårt för dem som påbörjade studier vid KPU under höstterminen 2018 att veta att de kunde få det högre bidraget. För dem som ansökte om en studieplats till våren 2019 bör dock merparten ha känt till att de som sökte studiemedel även skulle få den högre bidragsnivån. Det innebär att de som fick högre bidrag under vårterminen 2019 bör vara betydligt mer påverkade i sitt val, både av studiemedlen och av det högre bidraget, än de som studerade höstterminen 2018.

Diagram 4.7 Svar på frågan: När du sökte till KPU, kände du då till att det fanns en möjlighet att få studiemedel med den högre bidragsnivån?

Av dem som började studera hösten 2018 var det 34 procent av de studerande som kände till att de kunde få det högre bidraget. Det motsvarar merparten av dem som studerade matematik, teknik och NO-ämnen. Av dem som började studera vårterminen 2019 var andelen som kände till att de kunde få högre bidrag 54 procent. Andelen ökade alltså, men kanske inte riktigt så mycket som önskvärt. Att det bara var 54 procent av de studerande våren 2019 som kände till att de kunde få studiemedlens högre bidrag när de ansökte om utbildningsplats, kan mana till eftertanke när det gäller CSN:s information om möjligheten att få högre bidrag.

Något oväntat är det de som började studera höstterminen 2018 som tycks lägga störst vikt vid det högre bidraget. Av dem anger 27 procent att de inte hade påbörjat eller att de hade skjutit upp studierna om de inte hade fått studiemedel med den högre bidragsnivån. Av dem som började studera vårterminen 2019 svarar 20 procent att de sannolikt inte hade påbörjat studierna utan högre bidrag.

Anledningen tycks vara att både andelen som studerade på distans och andelen som studerade till ämneslärare med inriktning gymnasieskolan, var högre bland dem som började hösten 2018 än bland dem som började våren 2019. Att öka kunskapen om det högre bidraget tycks alltså inte vara den enda åtgärden för den som vill påverka resultatet så att fler börjar studera med anledning av att de kan få högre bidrag. Även utbildningens form och inriktning har betydelse.

5. Avslutande diskussion

5.1. Fler studerande på KPU får det högre bidraget

Den tydligaste effekten av den breddade satsningen på ett högre bidrag för studerande på KPU är att antalet som får studiemedel med den högre bidragsnivån har ökat markant. Till skillnad från tidigare, då endast studerande med inriktning mot vissa ämnen kunde få det högre bidraget, får i stort sett samtliga studerande med studiemedel på KPU det högre bidraget. Därför är det föga förvånande att antalet studerande som får det högre bidraget har ökat.

Mellan andra halvåret 2017 och andra halvåret 2018 nära nog tredubblades antalet studerande med det högre bidraget på KPU. Det totala antalet studerande med studiemedel för KPU ökade också något. Den breddade satsningen innebar även att de utbetalda beloppen i form av studiemedel ökade.

Ökningen av antalet studerande behöver inte innebära att det högre bidraget gjort att flera studerande påbörjat en KPU. Både det totala antalet studerande på KPU och antalet studiemedelstagare har ökat kontinuerligt under de senaste åren. Andelen studerande på KPU som har studiemedel ökade något i samband med att satsningen på det högre bidraget breddades till att omfatta fler grupper. Studiemedelsnyttjandet bland studerande på KPU var dock som högst under 2016. Sammantaget är det därför svårt att enbart utifrån volymutvecklingen avgöra om förändringarna i studiemedelsystemet har haft någon påverkan på utvecklingen för det totala antalet studerande som går på en KPU. Andra faktorer, till exempel fler studieplatser, kan ha haft en minst lika stor betydelse. Det finns även alternativa finansieringsformer för studier på KPU, exempelvis i form av utbildningsbidrag för forskarutbildade och genom att kombinera studier med en anställning vid en skola.⁴⁴

5.2. Breddad satsning har förändrat studerandegruppen

Den grupp av studerande som får det högre bidraget för KPU har förändrats. När satsningen på det högre bidraget breddades till att omfatta samtliga studerande med studiemedel på KPU förändrades även sammansättningen av studerandegruppen på flera sätt.

Andelen kvinnor har ökat, vilket inte är förvånande eftersom det högre bidraget tidigare enbart gavs till studerande som läste en inriktning mot manligt dominerade ämnesområden såsom matematik och teknik. Andelen kvinnor bland dem som får det högre bidraget för KPU ökade från 48 procent andra halvåret 2017 till 58 procent andra halvåret 2018.

⁴⁴ Se UKÄ (2017) för en utvärdering av ett antal försöksverksamheter för särskilda former av KPU.

Precis som CSN förutspådde i rapporten *Högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning – en uppföljning av perioden 3 augusti 2015 – 30 juni 2018*⁴⁵ har studerandegruppen även blivit yngre. Före den breddade satsningen var 57 procent av dem som fick det högre bidraget för KPU 35 år eller äldre; efter att målgruppen vidgats var motsvande andel endast 48 procent.

En högre andel av dem som har det högre bidraget nyttjar även lånedelen inom studiemedelssystemet. Andelen som utöver grundlånet även utnyttjar möjligheten att ta tilläggs lån har dock minskat, och det är en lägre andel av dem som har det högre bidraget som får tilläggsbidrag för studerande med barn. I både dessa fall spelar det förmodligen in att studerandegruppen har blivit yngre.

Att fler kan få den högre bidragsnivån för studier på KPU påverkade även sammansättningen bland studiemedelstagare på KPU totalt. Andelen kvinnor ökade något, och trots att gruppen som fick det högre bidraget blev yngre ökade även andelen som var 35 år och äldre bland samtliga studiemedelstagare på KPU. Det finns därmed indikationer på att den breddade satsningen kan ha lockat fler kvinnor och äldre studerande till studier på KPU.

Sammantaget har de studerande som får det högre bidraget för KPU även blivit mer lika de studerande som får studiemedel för en ämneslärarutbildning, men också högskolestuderande överlag. De som får studiemedel för KPU är dock alltså betydligt äldre än andra studerande och utnyttjar mer sällan lånedelen i studiemedelssystemet.

5.3. Högre andel uppger att det högre bidraget påverkat valet att gå en KPU

Den enkätundersökning som vi har genomfört visar att det skett vissa förändringar när det gäller studiestödets betydelse för de studerandes studieval. Jämfört med tiden innan satsningen på det högre bidraget breddades är det nu en högre andel som uppger att de inte eller troligen inte skulle ha påbörjat studierna utan studiemedel. Av de studerande som påbörjade studierna innan den 1 juli 2018 var det 51 procent av samtliga med studiemedel på KPU och 53 procent av dem som hade det högre bidraget som uppger detta. I den grupp som påbörjade studierna efter att satsningen breddats är motsvarande andel 56 procent. Även om resultaten är något osäkra tycks alltså studiemedlets betydelse för valet att börja studera på en KPU ha ökat.

Även för det högre bidragets betydelse för valet att påbörja studier på KPU visar undersökningen på en uppgång. För dem som påbörjade studierna innan den 1 juli 2018 var andelen som uppger att de inte skulle ha börjat studera på KPU vid det aktuella tillfället om de inte fått det högre bidraget 20 procent. Bland dem som påbörjade studierna efter att satsningen breddats är motsvarande andel 25 procent.

När det gäller det högre bidragets betydelse för valet att påbörja en KPU finns dock vissa skillnader mellan kvinnor och män. Andelen av männen som svarade att det högre bidraget påverkade deras val att gå en KPU förändrades inte i samband med att fler kunde få bidraget. För kvinnorna var dock ökningen tydlig. Andelen av kvinnorna som uppger att de inte skulle ha börjat studera på en KPU utan det högre bidraget

⁴⁵ CSN (2018a).

ökade från 17 till 26 procent. Troligtvis har detta att göra med att andelen kvinnor är betydligt högre bland dem som nu kan få det högre bidraget än i den grupp som kunde få detta innan satsningen breddades, och att det i denna grupp är fler som tillmäter det högre bidraget en stor betydelse för valet att börja studera.

På samma sätt som att det högre bidraget tycks rekrytera kvinnor till KPU-studier i högre utsträckning än vad det rekryterar män till dessa studier finns även skillnader mellan andra grupper. Enkätundersökningen visar bland annat att äldre och studerande med barn lägger större vikt vid att få det högre bidraget än unga studerande och de som inte har barn. Det högre bidraget har även en större betydelse för valet att börja studera för dem som var arbetssökande innan studierna än för dem som kom direkt ifrån andra studier.

I rapporten *Högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning – en uppföljning av perioden 3 augusti 2015 – 30 juni 2018*⁴⁶ gjorde CSN bedömningen att en vidgad satsning på ett högre bidrag skulle leda till att en högre andel av studiemedelstagarna skulle rekryteras av studiemedlen och att en högre andel också skulle svara att de sannolikt inte hade börjat studera utan den högre bidragsnivån. Båda antagandena slog in, vilket framför allt tycks bero på att fler kvinnor nu får högre bidrag och att det är relativt viktigt för deras val att börjar studera.

5.4. Det högre bidragets rekryterande effekt för KPU är fortsatt oklar

Det är av flera skäl relativt svårt att bedöma i vilken utsträckning det högre bidraget har rekryterat till studier på KPU. De metoder som används i denna rapport, det vill säga utvecklingen av antalet studerande med högre bidrag för KPU samt studerandes svar på enkätfrågor om det högre bidragets roll för valet att studera, ger viss vägledning. Båda dessa sätt är dock behäftade med vissa begränsningar. Volymutvecklingen påverkas av många olika faktorer och enkätundersökningen bygger på främst på hypotetiska frågeställningar om studiestödets betydelse. Samtidigt är vår bedömning att det finns få alternativa metoder för att fånga det högre bidragets rekryterande effekt på ett bra sätt.

Det finns även andra svårigheter kopplade till att möjligheten att bedöma det högre bidragets rekryterande effekt, både generellt och i förhållande till den förändring som innebar att flera studerande på KPU nu kan få studiemedel med den högre bidragsnivån.

Redan i rapporten *Högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning – en uppföljning av perioden 3 augusti 2015 – 30 juni 2018*⁴⁷ visade CSN att endast hälften av dem som studerar på KPU har studiestöd, och att detta i sig innebär att det är svårt att bedöma det högre bidragets betydelse för valet att påbörja en KPU. Att många av dem som studerar på KPU gör det utan studiemedel kan ha flera olika förklaringar, men det indikerar att det kan finnas en stor grupp av studerande som inte har rätt till studiemedel. Att en relativt hög andel av dem som söker studiemedel för KPU får avslag på grund av att de använt maximalt antal veckor med studiemedel ger stöd till denna

⁴⁶ CSN (2018a).

⁴⁷ CSN (2018a).

hypotes. Statistiken över antalet som får avslag på grund av för hög inkomst visar även den på en överrepresentation bland KPU-studerande, vilket tyder på att relativt många arbetar vid sidan studierna i en omfattning som gör att de inte kan få studiemedel. Precis som CSN konstaterade i 2018 års uppföljning förefaller det fortsatt vara så att förhållandevis många KPU-studerande inte har rätt till studiemedel, och att det kan finnas potentiella KPU-studerande som befinner sig i en liknande situation men som inte har möjlighet att finansiera studierna på annat sätt. Dessa grupper går heller inte att nå genom satsningar som den på det högre bidraget för studier på KPU. För att få bättre kunskap om hur studerande på KPU försörjer sig under studierna, och vilket roll studiestödet spelar i förhållande till alternativa finansieringsformer, krävs undersökningar som även riktar sig till studerande som inte har studiemedel.

När det gäller effekterna av den förändring som gav i stort sett samtliga studiemedeltagare på KPU rätt till det högre bidraget utgör själva tidpunkten för införandet en svårighet när det gäller att bedöma effekterna. Regeringens beslut om att utöka målgruppen för satsningen offentliggjordes först efter att ansökningstiden för studier under höstterminen redan hade passerat. Därför är det rimligt att anta att studerande som skulle studera på en annan inriktning än matematiska, tekniska eller naturvetenskapliga ämnen inte kände till möjligheten att få det högre bidraget vid ansökningstillfället. Den enkätundersökning som CSN genomfört visar också att en betydligt högre andel av de KPU-studerande som påbörjade studierna under våren 2019 kände till möjligheten att få det högre bidraget än i den grupp som påbörjade studierna under hösten året innan. Trots det var det dock en högre andel av dem som påbörjade sin KPU under hösten som uppgav att det högre bidraget påverkat valet att börja läsa på utbildningen. Större kunskap om regelverket verkar alltså inte i sig vara en avgörande faktor för rekryteringen.

5.5. Den högre bidragsnivån kan ha flera syften

Det högre bidraget har som främsta syfte att attrahera fler att söka sig till KPU. Något fler tycks också påbörja KPU-studier sedan det högre bidraget blev tillgängligt för samtliga inriktningar på utbildningen. En högre andel än tidigare uppger också att de inte hade påbörjat studierna om de inte hade fått studiemedel. Utöver den rekryterande effekten kan dock den högre bidragsnivån för KPU även fylla andra syften.

En högre bidragsnivå kan exempelvis innebära att färre studerande behöver arbeta vid sidan av sina studier. Mindre arbete parallellt med studierna kan påverka studieresultaten på ett positivt sätt. Arbete tycks uppvisa ett icke-linjärt samband med uppnådda studieresultat. Måttligt arbete uppvisar ofta ett positivt samband med goda studieresultat, medan arbete av en viss omfattning inte sällan övergår till att bli negativt för studieresultaten.⁴⁸ En del av de frisvar som lämnats av dem som besvarat vår enkätundersökning tyder även på att det högre bidraget kan vara ett ekonomiskt tillskott som gör att de studerande i mindre utsträckning behöver arbeta parallellt med studierna.

⁴⁸ SOU 2018:73. s. 166-169.

Av vår enkätundersökning framgår att den grupp som i störst utsträckning uppger att det högre bidraget har haft betydelse för deras val att börja studera är de som varit arbetssökande innan studierna påbörjades. Det faktum att det högre bidraget kan fungera rekryterande för dessa studerande visar att satsningen, utöver att locka fler till att bli lärare, även tycks vara särskilt viktigt för att få grupper som står utanför arbetsmarknaden att påbörja studier.

Ytterligare ett syfte med att ge högre bidrag till samtliga som studerar på KPU är att det då ges till alla ämnen utan prioritering, vilket innebär att det ges till kvinnor och män i den utsträckning dessa studerar på KPU. När högre bidrag endast gavs till dem som studerade matematik, teknik och naturorienterade ämnen tillföll det ungefär lika ofta män och kvinnor, trots att kvinnor är i majoritet bland de KPU-studerande. I denna bemärkelse innebär den breddade satsningen att möjligheterna att få studiemedel för KPU blivit mer jämställda.

Referenser

CSN (2018a). *Högre bidraget för kompletterande pedagogisk utbildning – en uppföljning av perioden 3 augusti 2015 – 30 juni 2018*. CSN, rapport 2018:8. Dnr 2017-100-9150.

CSN (2018b). *Studerandes ekonomiska och sociala situation 2017*. CSN, rapport 2018:3. Dnr 2018-219-2451.

CSN (2019). *Studiestödet 2018*. CSN, rapport 2019:2. Dnr ADM/2019:99.

Proposition 2014/15:1. *Budgetpropositionen för 2015*. Utgiftsområde 15 Studiestöd.

SOU 2018:73. *Studiemedel för effektiva studier*. Betänkande av Utredningen om tryggare och effektivare studier.

UKÄ (2017). *Utvärdering av tre kompletterande pedagogiska utbildningar*. Rapport 2017:7. Universitetskanslersämbetet 2017.

Bilagor

Bilaga 1 – Bortfallsanalys

De svarande vs undersökningspopulationen

Vi kan se att de respondenter som svarande på enkäten, och vars svar används i analysen, skiljer sig en aning från dem som utgjorde totalpopulation för enkäten. Effekterna av dessa skillnader analyseras här med utgångspunkt i svaren för några av frågorna. De frågor som analyseras är frågorna om

- vad de studerande hade för sysselsättning innan de började studera,
- de hade börjat studera även om de inte hade fått några studiemedel, och
- frågan om vad de hade gjort om de inte hade fått det högre bidraget (med avsikt på andelen som angett svarsalternativ 1 ”Jag hade inte påbörjat min utbildning”⁴⁹).

Andelen kvinnor som besvarat enkäten är något högre än andelen kvinnor bland dem som fått enkäten. Enligt svaren i enkäten arbetade kvinnorna mer sällan än männen när de påbörjade sina KPU-studier (52 procent jämfört med 58 procent), samtidigt som de oftare än männen hade någon annan sysselsättning (11 procent jämfört med 1 procent). Med ”annan sysselsättning” menades ganska ofta föräldraledighet. Kvinnor svarar också oftare än män att de inte skulle ha påbörjat studierna om de inte hade fått studiemedel (58 jämfört med 53 procent). De svarar även oftare än män att de skulle ha avstått från att studera om de inte hade fått studiemedel med den högre bidragsnivån (16 procent för kvinnor jämfört med 12 procent för män).

Likaså är andelen heltidsstuderande som besvarat enkäten högre än andelen bland dem i populationen. Heltidsstuderandes svar på frågorna om vad de gjorde innan de började studera och om de hade påbörjat studierna även om de inte hade kunnat få studiemedel, är dock i stort sett likadana som de svar deltidstuderande lämnar. De som studerar på heltid hade dock oftare avstått från att studera (15 procent) jämfört med deltidstuderande (8 procent), om de inte hade fått studiemedel med den högre bidragsnivån.

Andelen som har studielån och andelen med tilläggsbidrag är också något högre bland de svarande än motsvarande andelar i populationen. De som tar lånedelen kommer oftare direkt från studier än de som inte tar något lån, och mer sällan från arbete. De som tar studiemedlens lånedel svarar också oftare än de som inte tar lån att de inte hade påbörjat studierna om de inte hade kunnat få studiemedel, det vill säga de är mer rekryterade av studiemedlen. Av dem med lånedel svarar 63 procent det, jämfört med 46 procent av dem som inte tar något lån. Däremot är de som tar lån inte lika beroende av att få det högre bidraget. Av dem som tar lån svarar 13 procent att de inte

⁴⁹ Fråga 15 i enkätundersökningen.

hade börjat studera utan det högre bidraget, jämfört med 16 procent av dem som inte tar lån.

De som får tilläggsbidrag med anledning av att de har barn svarar oftare än de som inte får det att de arbetade innan de påbörjade KPU (64 jämfört med 46 procent) och mer sällan att de studerade (14 jämfört med 43 procent). Fler som får tilläggsbidrag kommer från en annan sysselsättning, oftast från föräldraledighet. Vidare är de som får tilläggsbidrag oftare rekryterade av studiemedlen. Av dem som har tilläggsbidrag anger 62 procent att de inte eller troligen inte hade påbörjat studierna utan studiemedel, jämfört med 51 procent av dem som inte har tilläggsbidrag. Likaså anger 19 procent av dem som fått tilläggsbidrag att de inte hade börjat studera utan det högre bidraget, jämfört med 11 procent av dem som inte fick tilläggsbidrag.

Studerandegrupperna har en likartad ålderssammansättning och svaren på frågorna har därmed ingen betydelse för resultaten utifrån hur gamla de studerande är.

Tabell B1. Andel svarande och andel i urvalet

		Analysmaterialet (353 personer)	Fått enkäten (688 personer)
Kön	Kvinnor	63 %	59 %
	Män	37 %	41 %
Ålder	-24	4 %	4 %
	25-29	22 %	24 %
	30-34	22 %	21 %
	35-39	16 %	15 %
	40-44	14 %	13 %
	45-49	10 %	10 %
	50-	12 %	13 %
Takt	Heltid	92 %	87 %
	Deltid	8 %	13 %
Andel med lån		61 %	58 %
Andel med tilläggsbidrag		45 %	42 %

Det finns alltså vissa skillnader mellan de som tagit emot enkäten och de som svarat på enkäten. Andelen kvinnor är något högre bland dem som svarat och andelen heltidsstuderande likaså. Dessutom är de som tar lån och de som får tilläggsbidrag överrepresenterade bland dem som har svarat. Överrepresentationen av kvinnor, låntagare och studerande som får tilläggsbidrag tyder framför allt på att *studiemedlens rekryterande förmåga framstår som lite högre än den egentligen är och att det högre bidraget, med undantag för låntagare, har en starkare rekryterande effekt än det egentligen har.*

Det ska dock observeras att andelen som besvarat enkäten bara är lite högre bland kvinnor, låntagare och personer med tilläggsbidrag, vilket innebär att *skillnaderna mellan grupperna inte ska överdrivas.*

Vi har även undersökt svaren från dem som svarat att de inte hade högre bidrag (trots att de hade det). Dessa visar en god överensstämmelse när det gäller sysselsättningen

innan studierna (något färre var arbetssökande och något fler studerande) och mycket god överensstämmelse när det gäller svaren på frågan om studiemedlens betydelse för rekryteringen till studier. Denna studerandegrupp besvarade naturligt nog inte frågan om det högre bidragets rekryterande effekt. Svaren tycks dock inte påverkas av dem som sorterats bort ur undersökningen med anledning av att de svarat att de inte hade fått det högre bidraget.

Svarstidpunkt

I detta avsnitt jämför vi dem som svarat på enkäten direkt, dvs. innan den första påminnelsen skickades ut, med dem som svarat efter en eller två påminnelser. Vi antar att de som svarat efter minst en påminnelse mer liknar de som inte svarat alls än de som svarat på enkäten direkt. Analysen kan hjälpa oss att bedöma om bortfallet har någon betydelse för resultatet.

Vi jämför svaren på följande fem frågor:

- Vilken var din huvudsakliga sysselsättning innan du började studera på KPU?
- Hur lång tid har det gått sedan dina tidigare studier och då du påbörjade KPU?
- Om du inte hade kunnat få studiemedel (enbart studiebidrag, eller både studiebidrag och studielån) för dina studier på KPU, hade du ändå börjat?
- Om du inte hade kunnat få den högre bidragsnivån inom studiemedlet för dina studier, vilka konsekvenser hade det fått? (Med avseende på svarsalternativ 1 ”Jag hade inte påbörjat min utbildning”⁵⁰)
- I vilken utsträckning täcks eller täcktes dina levnadsomkostnader av dina studiemedel?

På frågan om vilken sysselsättning de studerande hade innan de började studera på KPU var 29 procent av dem som svarade direkt studerande, jämfört med 33 procent av dem som svarade först efter påminnelse. De som svarade direkt var vidare till 10 procent arbetssökande, jämfört med 6 procent av dem som svarade efter påminnelser. För de övriga svarsalternativen var andelarna i stort sett lika.

På frågan om hur lång tid det har gått sedan de tidigare studierna och studierna vid KPU var det skillnader mellan grupperna för svarsalternativen 3–5 år respektive 6–10 år. De som svarade direkt hade i lite lägre utsträckning studerat för 3–5 år sedan och i något högre utsträckning för 6–10 år sedan, jämfört med dem som svarade efter påminnelse. För övriga svarsalternativ var andelarna i princip likartade.

När det gäller svaren på frågan om man hade påbörjat studierna även om man inte hade kunnat få studiemedel, var svaren nästintill identiska mellan dem som svarat direkt och dem som svarat först efter påminnelse.

På frågan om det högre bidragets betydelse för att de påbörjat studierna svarade 13 procent av dem som svarat utan att få någon påminnelse att de inte hade påbörjat utbildningen, jämfört med 17 procent av dem som svarade efter att ha fått påminnelse

⁵⁰ Fråga 15 i enkätundersökningen.

om det. De som svarade först efter påminnelse var alltså lite mer rekryterade av studiemedlen än de som svarade direkt.

På frågan om levnadsomkostnaderna täcks av studiemedlen svarade 31 procent av dem som svarat direkt att de täcktes till mellan 50–74 procent, jämfört med 40 procent av dem som svarat senare. Av dem som svarat direkt svarade istället 22 procent att omkostnaderna täcktes till mellan 25–49 procent, jämfört med 14 procent av dem som svarat efter påminnelse. För övriga svarsalternativ var svaren likartade.

Vår bedömning av analysen av tidiga svar och svar som lämnats in först efter påminnelse, är att grupperna svarat lika på flera frågor, men att det eventuellt kan finnas skäl att anta att de som inte svarat alls skulle ha svarat att de var något mer rekryterade av studiemedlens högre bidragsdel än de som besvarat enkätundersökningen.

Bilaga 2 – Enkäten

Om din utbildning

1. Studerar du på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU)?
 - Ja, jag studerar eller har studerat på kompletterande pedagogisk utbildning (KPU)
 - Nej (→ **enkäten avslutas**)
2. Vilken termin började du på KPU?
 - Höstterminen 2018
 - Vårterminen 2019
 - Jag började någon annan termin (→ **enkäten avslutas**)
3. Vilken inriktning har eller hade din KPU?
 - Årskurs 7-9
 - Gymnasiet
 - Ingen inriktning/har ännu inte valt inriktning
4. Vilket eller vilka ämnen är eller var din KPU inriktad mot? Du kan välja flera svarsalternativ!
 - Matematik
 - Kemi
 - Fysik
 - Biologi
 - Teknik
 - Naturkunskap
 - Svenska
 - Svenska som andraspråk
 - Engelska
 - Tyska
 - Franska
 - Spanska
 - Samhällskunskap
 - Sociologi
 - Företagsekonomi
 - Religionskunskap
 - Historia
 - Musik
 - Bild
 - Idrott och hälsa
 - Något annat ämne, nämligen.....
5. Studerar du eller har du studerat på plats på universitet/högskolan eller på distans?
 - Jag har enbart studerat på plats på universitet/högskolan
 - Jag har enbart studerat på distans
 - Jag har studerat både på plats på universitet/högskolan och på distans

Om att börja läsa på KPU och din syn på studiemedel

6. Vilken var din huvudsakliga sysselsättning innan du började studera på KPU?
 - Jag studerade
 - Jag arbetade
 - Jag var arbetssökande
 - Jag hade en annan sysselsättning, nämligen.....
7. Vad studerade du tidigare för att bli behörig till KPU? Du kan välja flera svarsalternativ!
 - Jag studerade på ett yrkesprogram (t.ex. till civilingenjör)
 - Jag studerade på ett generellt program (t.ex. på naturvetenskapligt program)
 - Jag läste fristående kurser
 - Jag studerade något annat, nämligen.....
8. Inom vilket utbildningsområde hade du huvudsakligen studerat innan du började på KPU? Välj det område du huvudsakligen studerade inom!
 - Pedagogik och lärare
 - Humaniora och konst (inkl. språk)
 - Samhällsvetenskap, juridik, handel och administration
 - Naturvetenskap, matematik och data
 - Teknik och tillverkning
 - Lant- och skogsbruk samt djursjukvård (inkl. veterinär)
 - Hälso- och sjukvård samt social omsorg (inkl. läkare och tandläkare)
 - Tjänster, t.ex. turism, hotell, restaurang eller transport
 - Annat, nämligen.....
9. Hur lång tid hade det gått mellan dina tidigare studier och då du påbörjade KPU?
 - Mindre än ett år
 - 1-2 år
 - 3-5 år
 - 6-10 år
 - Mer än 10 år
10. Varför valde du att börja läsa KPU? Jag valde att börja på KPU...
 - ...eftersom jag ville byta yrke
 - ...för att öka mina chanser att få ett arbete
 - ...för att kunna behålla mitt nuvarande arbete som lärare
 - ...av en annan anledning, nämligen.....
11. Om du inte hade kunnat få studiemedel (enbart studiebidrag, eller både studiebidrag och studielån) för dina studier på KPU, hade du ändå börjat?
 - Ja
 - Ja, troligen
 - Nej, troligen inte
 - Nej
12. Har du tagit studielån (utöver studiebidraget) för dina studier på KPU?
 - Ja
 - Nej (-> **fråga14**)

13. Om du inte hade kunnat få studielån utöver studiebidraget för dina studier på KPU, hade du ändå börjat?
- Ja
 - Ja, troligen
 - Nej, troligen inte
 - Nej
14. Har du fått studiemedel med den högre bidragsnivån (dvs. med ett bidragsbelopp för heltidsstuderande på över 7 000 kr per månad) för dina studier på KPU?
- Ja
 - Nej (→fråga 16)
15. Om du inte hade kunnat få den högre bidragsnivån inom studiemedlet för dina studier på KPU, vilka konsekvenser hade det fått? Du kan välja flera svarsalternativ!
- Jag hade inte påbörjat min utbildning
 - Jag hade påbörjat utbildningen med studiemedel med den lägre bidragsnivån
 - Jag hade varit tvungen att ta studielån eller att låna mer för att kunna studera
 - Jag hade varit tvungen att arbeta mer för att kunna studera
 - Jag hade skjutit upp mina studier
 - Jag hade gjort något annat, nämligen.....
16. När du sökte till KPU, kände du då till att det fanns en möjlighet att få studiemedel med den högre bidragsnivån?
- Ja
 - Nej
 - Vet ej
17. I vilken utsträckning täcks eller täcktes dina levnadsomkostnader av dina studiemedel? Markera endast ett svarsalternativ.
- Över 100 procent
 - 100 procent
 - 75-99 procent
 - 50-74 procent
 - 25-49 procent
 - 0-24 procent

Om studierna

18. Hur går eller gick studierna på KPU?
- De går bra (→fråga 21)
 - Jag har blivit försenad (→fråga 19, → fråga 21)
 - Jag har avbrutit dem (→fråga 20)
19. Varför har du blivit försenad i dina studier? Du kan välja flera svarsalternativ!
- Jag arbetade parallellt och det tog tid och kraft från studierna
 - Utbildningen var svår
 - Lärarna var inte så bra
 - Jag fick inte det stöd jag behövde
 - Jag var inte helt motiverad
 - Det var svårt att både studera och att ha familj

- Ekonomin var ett problem
 - Annat skäl, nämligen.....
20. Varför har du avbrutit studierna? Du kan välja flera svarsalternativ!
- Jag arbetade parallellt och det tog för mycket tid och kraft från studierna
 - Utbildningen var för svår
 - Den verksamhetsförlagda tiden passade inte mig
 - Lärarna var dåliga
 - Jag fick inte det stöd jag behövde
 - Jag var inte helt motiverad
 - Det var för svårt att både studera och att ha familj
 - Ekonomin var ett stort problem
 - Annat skäl, nämligen.....
21. Här kan du lämna fler synpunkter på studiemedel för KPU! Observera att du inte kan lämna synpunkter som handlar om ett ärende, i så fall måste du ringa 0771-276 000 eller skicka e-post till oss på vår hemsida: www.csn.se . Stort tack för din medverkan!

.....
.....
.....
.....
.....

Vi gör studier möjligt.